

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА**

ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародних відносин

**Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» Освітня програма 291.00.01 «Регіональні студії»**

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

**РЕСПУБЛІКА АНГОЛА У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ
КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ**

Студента 4 курсу

денної форми

навчання Труша

Макара

Олександровича

Науковий керівник:

доктор іст. наук,

доцент кафедри

міжнародних відносин

Яблонський В.М.

Київ – 2025

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
Розділ 1: Історичні основи взаємодії Китайської Народної Республіки з Республікою Ангола.	7
1.1. Інтереси Китайської Народної Республіки на Африканському континенті	7
1.2. Засади китайсько-ангольських відносин	16
1.3. Роль Африки в геополітичних амбіціях КНР у XXI столітті.	24
Розділ 2: Економічні інтереси та вплив Китаю в Анголі	33
2.1. Ангола як стратегічний партнер Китаю в енергетичному секторі	33
2.2. Інфраструктурні проєкти Китаю в Анголі в контексті ініціативи «Один пояс, один шлях».	38
2.3. Китайські кредити та боргова залежність Анголи: можливості та виклики.	45
Розділ 3: Соціально-політичні наслідки китайської присутності в Анголі	53
3.1. Вплив китайських інвестицій на розвиток інфраструктури та економічне зростання Анголи.	53
3.2. Політична співпраця між КНР та Анголою	57
3.3. Перспективи китайсько-ангольських відносин в середньостроковій перспективі.	62
ВИСНОВКИ	68
ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА	71

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

FOCAC - Форум співробітництва Китай – Африка

BRI - BELT AND ROAD INITIATIVE, Ініціатива «Один пояс, один шлях»

ФНЛА - народний фронт за визволення Анголи

ЛДІА - Національний союз за повну незалежність Анголи

ВСТУП

Тема китайсько-ангольських відносин є актуальною в контексті сучасних міжнародних відносин, оскільки вона відображає ключові аспекти глобальної стратегії Китайської Народної Республіки на африканському континенті. Впродовж останніх десятиліть Китай значно розширив свій вплив в Африці, використовуючи економічні, фінансові та дипломатичні інструменти для зміцнення зв'язків із африканськими державами. Ангола є одним із найбільш значущих партнерів КНР в регіоні, що пояснюється як її стратегічним розташуванням, так і наявністю значних природних ресурсів, насамперед нафти. Після завершення тривалої громадянської війни Ангола постала перед необхідністю відбудови інфраструктури та відновлення економіки, що відкрило можливості для китайських інвестицій та співпраці на вигідних для обох сторін умовах. Водночас такий характер відносин викликає широкий спектр дискусій щодо їхньої рівноправності та довгострокових наслідків для Анголи, зокрема у контексті її фінансової та економічної залежності від Пекіна.

Об'єкт дослідження є процес двостороннього співробітництва між Китайською Народною Республікою та Республікою Ангола в різних сферах.

Предметом дослідження є механізми та специфічні аспекти китайсько-ангольського співробітництва, включаючи економічні та політичні інструменти, використані КНР для зміцнення своїх позицій в Африці через Анголу.

Метою роботи є комплексний аналіз китайсько-ангольських відносин із фокусом на економічних, політичних та соціальних аспектах взаємодії між двома країнами. Дослідження спрямоване на розкриття природи цих відносин, їхньої динаміки та перспектив розвитку. Для досягнення цієї мети у роботі вирішуються такі **завдання**: дослідити історичні передумови

китайсько-ангольських відносин та визначити фактори, що впливали на їхню еволюцію; проаналізувати основні економічні інтереси КНР в Анголі, зокрема в контексті енергетичного сектору та інфраструктурних інвестицій; встановити політичні аспекти співробітництва між двома країнами та оцінити вплив Китаю на внутрішньополітичний розвиток Анголи; охарактеризувати роль Анголи у ширшій геополітичній стратегії Китаю на африканському континенті та визначити ключові виклики й ризики, що виникають у рамках цієї співпраці.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що Китай поступово перетворюється на одного з найвпливовіших глобальних гравців у міжнародній політиці, використовуючи економічні важелі для зміцнення свого впливу в різних регіонах світу. Африка, зокрема Ангола, є важливим елементом цієї стратегії, оскільки континент не лише володіє значними природними ресурсами, а й надає Пекіну можливість поширювати свою економічну та політичну модель співробітництва. В умовах сучасної міжнародної конкуренції китайська експансія в Африці викликає різні оцінки, адже, з одного боку, китайські інвестиції сприяють економічному зростанню ангольської економіки, а з іншого – створюють умови для потенційної залежності країни від Пекіна.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні розуміння зовнішньої політики КНР щодо африканських країн та механізмів її реалізації. Аналіз китайсько-ангольських відносин дозволяє оцінити ефективність китайської дипломатії та економічної стратегії, а також виявити закономірності, що можуть бути застосовані до ширшого дослідження китайської присутності в інших регіонах Африки. Практичне значення роботи полягає у можливості використання її висновків для оцінки перспектив співпраці між КНР та іншими африканськими державами, а також для формування рекомендацій щодо економічної політики Анголи у контексті її відносин з Китаєм.

Структура дослідження побудована відповідно до логіки аналізу китайсько-ангольських відносин та складається з трьох основних розділів. У першому розділі розглядаються історичні аспекти взаємодії між КНР та Анголою, аналізуються передумови їхнього співробітництва та визначаються ключові чинники, що впливали на формування двосторонніх відносин. Другий розділ присвячений економічним інтересам Китаю в Анголі, зокрема питанням енергетичного партнерства, інфраструктурних проєктів та фінансової залежності країни від китайських кредитів. У третьому розділі аналізуються соціально-політичні наслідки китайської присутності в Анголі, зокрема її вплив на розвиток інфраструктури, стабільність уряду та перспективи подальшої співпраці. У висновках підбиваються підсумки дослідження, узагальнюються основні результати та окреслюються можливі напрямки подальшого аналізу китайсько-ангольських відносин у глобальному контексті.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ З РЕСПУБЛІКОЮ АНГОЛА.

1.1 Інтереси Китайської Народної Республіки на Африканському континенті

Інтереси Китайської Народної Республіки на Африканському континенті мають в собі перш за все економічні, політичні та геостратегічні цілі.

Економічна ціль присутності КНР на території Африканського континенту займає основне місце в його зовнішній політиці. Основна мета - отримання вільного та безконтрольного доступу до природних ресурсів, які, відповідно, є необхідними для підтримки промисловості Китаю та її стабільного зростання.

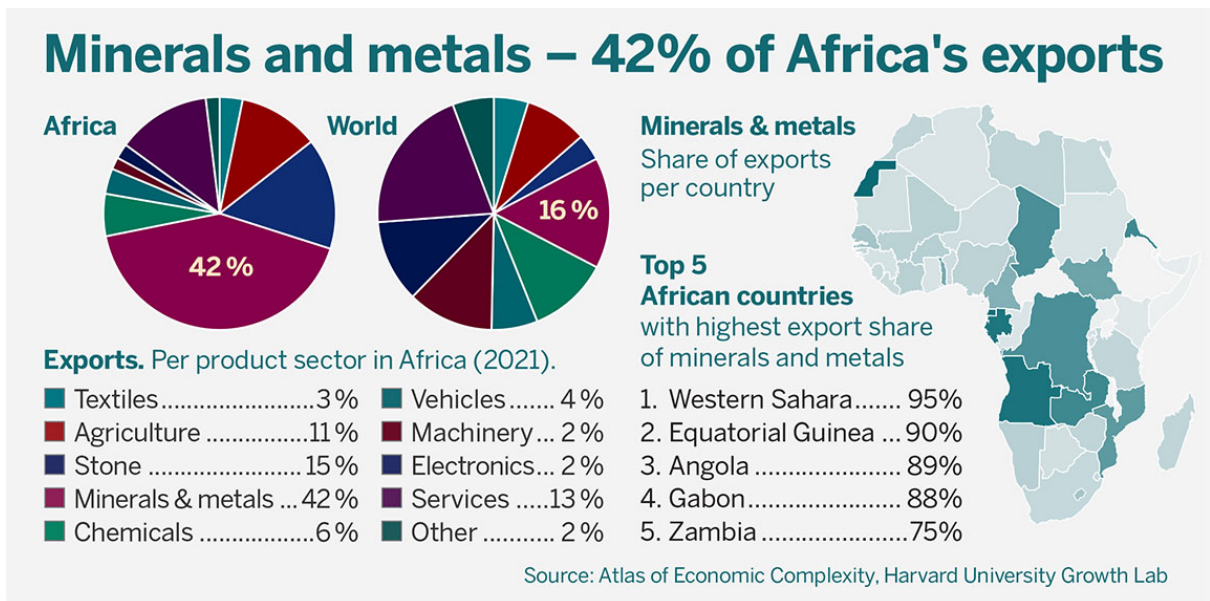

Рис. 1.1. Загальна картина експорту Африканського континенту.

Як стає зрозуміло з Рис. 1.1., надра Африканського континенту надзвичайно насичені великою кількістю важливих для енергетичної галузі промисловості ресурсів, такими як нафта, газ, вугілля а також мають в собі важливі мінеральні

ресурси, зокрема кобальт, залізну руду, золото, алмази.¹ Ці копалини можуть використовуватись у будь-якій галузі промисловості, від електротехнічної до машинобудівної. КНР активно залучає Африканські джерела корисних копалин до видобутку та експорту їхніх ресурсів до Китаю, що забезпечує йому необхідну сировину для виробництва.

Станом на початок XXI століття, Республіка Ангола займала провідні позиції за запасами таких корисних копалин:

- Марганцеві руди: приблизно 400 млн тонн
- Хроміти: 500–700 млн тонн
- Кобальт: 0,5 млн тонн
- Алмази: 98% світових запасів
- Боксити, золото, платиноїди, фосфорити: перші місця у світі
- Мідні руди, азбест, уран: другі місця за запасами
- Нафта, газ, руди ртуті, стибію, флюориту: треті місця
- Залізні руди: четверте місце²

Загалом, на континенті виявлено родовища майже всіх відомих видів мінеральної сировини. Ці ресурси відіграють ключову роль у світовій економіці, забезпечуючи сировину для різних галузей промисловості, від електротехнічної до машинобудівної.

¹ Lanzano, C., Levin, J., & Mususa, P. (2024, 10 червня). Yesterday mineral supplier, tomorrow battery producer: How green industrialisation can push Africa's economies up the global value chains. *Nordiska Afrikainstitutet*.
<https://nai.uu.se/stories-and-events/news/2024-06-10-yesterday-mineral-supplier-tomorrow-battery-producer.html>

² Білецький, В. С. (Ред.). (2004). *Гірничий енциклопедичний словник* (Т. 3, 752 с.). Східний видавничий дім.

Відповідно, задля розвитку видобувної галузі економіки Анголи, наступною по важливості ціллю є інфраструктурний розвиток на континенті, що сприяє збільшенню економічної інтеграції країн Африканського континенту з іншими частинами світу. Також, з огляду на інтерес КНР стосовно мінеральних ресурсів, можна очевидно простежити вигоду, яку Китай отримує з розвитку інфраструктури не тільки на території Республіки Ангола, а й на усьому Африканському континенті. Китай активно інвестує в будівництво доріг, залізниць, портів аеропортів та станцій генерації енергії. Це все покращує мережі транспорту та переміщення товарів, копалин та сировини, що, звичайно, дозволяє країнам африканського континенту активно отримувати доступ до нових ринків. Відповідно, і КНР отримує доступ до реалізації своїх товарів на нових ринках, а також знижує логістичні витрати. Загалом, КНР таким чином не тільки розвиває економіку та інфраструктуру на континенті, але й використовує це для зміцнення своїх позицій на континенті, водночас зменшуючи собівартість кожної одиниці видобутих ресурсів. Таким чином китайські компанії добиваються максимального зниження будь-яких витрат на виробництво продуктів та видобуток корисних копалин, водночас збільшуючи свій контроль над потужностями виробництва і процесами розробки надр на території Африканського континенту.

У контексті зацікавленості КНР у копалинах Анголи та розвитку інфраструктури з метою їх видобутку стає очевидним, як Китай використовує Африку як плацдарм для реалізації своєї ініціативи «Один пояс, один шлях». Ця ініціатива передбачає розвиток торговельних та інвестиційних зв'язків через створення інфраструктурних проєктів, зокрема нових залізниць і портів, які з'єднують Китай з іншими частинами світу. Це надає Китаю змогу спростити доступ до міжнародних ринків, а також забезпечити стабільне постачання сировини та товарів. Водночас, на думку аналітиків, першочерговою метою

КНР є максимальне зниження собівартості товарів і послуг, що експортуються з Анголи та інших африканських країн.

«Один пояс, один шлях» (англ. Belt and Road Initiative, BRI) — це глобальна ініціатива, запропонована у 2013 році головою КНР Сі Цзіньпіном, яка спрямована на створення та зміцнення міжнародних зв'язків через розвиток інфраструктури та економічне співробітництво між країнами Азії, Африки та Європи. Ініціатива складається з двох основних компонентів: Економічного поясу Шовкового шляху, що передбачає створення сухопутних торговельних маршрутів, та Морського Шовкового шляху XXI століття, який фокусується на морських шляхах. Метою BRI є стимулювання економічного зростання, розширення торгівлі та інвестицій, а також посилення культурних обмінів між країнами-учасницями. Станом на сьогодні до ініціативи приєдналося понад 150 країн та більше 30 міжнародних організацій.³

Також у вересні 2024 року Нігерія та Китай домовилися про посилення співпраці в рамках BRI, розвитку людських ресурсів та ядерної енергетики після зустрічі їхніх лідерів. Китай є найбільшим двостороннім кредитором Нігерії, надавши кредити на суму 5 мільярдів доларів США станом на березень 2024 року. Ця співпраця призвела до реалізації значних інфраструктурних проєктів у Нігерії.⁴

На додаток до економічних вигод від природних ресурсів і інфраструктурних інвестицій, Китай також активно надає кредити та фінансову допомогу африканським країнам. Це дозволяє йому зміцнити свою роль як головного інвестора та кредитора на континенті. Китайські банки і фінансові установи пропонують пільгові умови для африканських країн, що зазвичай означає низькі

³Hong Kong Trade Development Council. (б. д.). *Belt and Road Basics*. Взято 30 квітня 2025 з <https://beltandroad.hktdc.com/en/belt-and-road-basics>

⁴ Onuah, F. (2024, 3 вересня). China pledges to encourage investment in Nigeria. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/nigeria-china-sign-economic-nuclear-energy-pact-2024-09-03/>

відсоткові ставки на кредити та довгострокові фінансування для реалізації великих інфраструктурних проектів. Однак це також створює певний борговий тягар для африканських країн, що викликає критику в міжнародних колах.

Загалом, економічні цілі Китаю в Африці можна описати як прагнення зміцнити свої позиції на континенті через контроль над природними ресурсами, розвиток інфраструктури, просування своїх товарів на нові ринки та створення вигідних фінансових умов для співпраці з африканськими державами. Ці стратегії сприяють економічному зростанню Китаю, одночасно забезпечуючи йому стратегічну перевагу в глобальному контексті.

Політичні інтереси КНР на Африканському континенті є важливою складовою її зовнішньої політики, зокрема в контексті прагнення зміцнити глобальний вплив та забезпечити свою безпеку через партнерства з африканськими країнами. Однією з основних політичних цілей Китаю є поширення своєї моделі розвитку, яка відрізняється від західних підходів і зосереджується на економічному зростанні, стабільності та суворому дотриманні суверенітету держав. Китай активно пропагує принципи ненападу, поваги до суверенітету та невтручання у внутрішні справи інших країн, що робить його привабливим партнером для африканських урядів, які цінують цю політику. Китай пропонує африканським державам нову альтернативу західним країнам, які часто висувають умови, пов'язані з правами людини або демократичними реформами.

Рис. 1.2. Логотип Африканського Союзу.

Важливою складовою політичних інтересів Китаю в Африці є його активна роль у міжнародних організаціях, таких як ООН, де він використовує свої голоси та економічний вплив для підтримки африканських країн у різних питаннях. КНР активно ⁵ працює з Африканським Союзом, надаючи політичну підтримку в питаннях безпеки та розвитку. Китай постійно підкреслює необхідність дотримання принципів рівності та співпраці у багатосторонніх рамках, що забезпечує йому позицію важливого гравця в глобальній політиці.

Крім того, Китай прагне закріпити свій політичний вплив на африканських лідерів, укладаючи дипломатичні угоди, надаючи кредити та фінансуючи інфраструктурні проєкти. Така підтримка дозволяє Китаю зміцнювати свої політичні зв'язки з африканськими державами, особливо в умовах, коли деякі з них переживають політичну або економічну нестабільність. Водночас, Китай уникає критики щодо політичного устрою країн Африки, не вимагаючи демократичних реформ або змін у системах правління, що робить його привабливим для авторитарних режимів, які можуть відчувати тиск з боку західних країн. Однією з ключових платформ для такої співпраці є Форум співробітництва Китай – Африка (FOCAC), створений у 2000 році, який об'єднує Китай та 49 африканських держав. Цей форум сприяє укладанню багатьох двосторонніх та багатосторонніх угод у сферах торгівлі, інфраструктури та фінансів ⁶

Крім того, Китай уклав двосторонні торговельні угоди з 45 африканськими країнами, що сприяло зростанню обсягів торгівлі між ними. Наприклад, у 2018

⁵ Міністерство закордонних справ України. (б. д.). Африканський Союз. Взято 30 квітня 2025 з <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/afrikanskij-soyuz>

⁶ Волович, О. (2019, 18 липня). Африканська політика Китаю. *Борисфен Інтел*. <https://bintel.org.ua/publication/regions/china/afrikanska-politika-kitayu/>

році обсяг торгівлі між Китаєм та Африкою досяг 204,2 мільярда доларів США.⁷

Ще одним важливим аспектом політичних інтересів Китаю є стратегічне використання Африки як майданчика для боротьби за геополітичний вплив, особливо в контексті суперництва з іншими великими державами, такими як США та Європейський Союз. Китай активно намагається розширити свою присутність в Африці як частину своєї глобальної стратегії для посилення конкурентних переваг на міжнародній арені. Враховуючи, що Африканський континент є багатим на природні копалини та має вигідне стратегічне розташування, Китай розглядає її як важливий елемент у побудові нової світової економічної та політичної архітектури, що виходить за межі традиційних західних альянсів.

Китай також активно працює з африканськими країнами, щоб обмежити вплив США та Європи, зокрема в контексті підтримки своїх власних інтересів у таких сферах, як безпека та стабільність. Це проявляється в підтримці африканських країн в боротьбі з тероризмом, піратством та іншими загрозами безпеці, але часто з метою забезпечення стабільних умов для своїх економічних інвестицій. Важливою частиною цієї стратегії є співпраця Китаю з африканськими країнами в питаннях енергетичної безпеки, де Китай може надавати технічну та фінансову допомогу для розвитку інфраструктури.

З 1989 року близько 40 000 китайських солдатів брали участь у 24 миротворчих операціях ООН в Африці, а станом на сьогодні близько 2 400 китайських військових залучені до семи таких місій. У 2019 році Китай вніс 7 мільярдів доларів до миротворчих сил ООН, що становить 15% бюджету організації,

⁷ Без зазначення автору. (2010, 30 квітня). Успіхи африканської стратегії Китаю. *Українсько-китайська асоціація співробітництва*.
<https://aucc.org.ua/uspehi-afrikanskoy-strategii-kitaya/>

роблячи його одним із найбільших вкладників.⁸ Крім того, Китай надає фінансову підтримку військовим операціям Африканського Союзу та проводить спільні військові навчання з африканськими країнами. Пекін також планує створити Китайсько-африканський фонд миру і безпеки для стимулювання співробітництва у сфері підтримки стабільності, а також запустити понад 50 програм у галузях безпеки, миротворчої діяльності, правоохоронній сфері, боротьбі з піратством та протидії тероризму. Ці зусилля спрямовані на забезпечення стабільних умов для економічних інвестицій Китаю та зміцнення його впливу на континенті.⁹

Серед цих угод — проєкти з покращення доступу до електроенергії та питної води в столиці Нджамені, будівництво міжнародного аеропорту та модернізацію сільськогосподарських ферм, а також зміцнення військових можливостей Чаду.¹⁰

Крім того, китайські приватні військові компанії активно працюють на континенті для захисту своїх працівників від збройних нападів. Китай також став основним постачальником зброї в Африці та розвиває партнерські відносини у сфері безпеки з сорока африканськими країнами. Пекін також посилює підготовку місцевих сил, поширюючи свою політичну ідеологію.¹¹

⁸Ditter, T., Haney, K., Tsai, T.-K., & Reid, C. (2024, жовтень). The Military and Security Dimensions of the PRC's Africa Presence: Changes in a Time of Global Shocks. CNA. <https://www.cna.org/reports/2024/10/The-Military-and-Security-Dimensions-of-the-PRCs-Africa-Presence.pdf>

⁹Штейн, П., & Уддхаммар, Е. (2021, 31 серпня). Дослідження: Що дозволяє Китаю посилювати свій вплив на Африку. *Український тиждень*.

<https://tyzhden.ua/doslidzhennia-shcho-dozvoliaie-kytaiu-posyliuvaty-svij-vplyv-na-afryk>

¹⁰ Ramadane, M., Miridzhanian, A., & Crowe, P. (2024, 4 вересня). China signs electricity, infrastructure deals with Chad and Senegal. *Reuters*.

<https://www.reuters.com/world/china-signs-electricity-infrastructure-deals-with-chad-senegal-2024-09-04/>

¹¹ *Le Monde*. (2024, 5 вересня). La sécurité en Afrique, priorité croissante de la Chine pour préserver ses intérêts commerciaux. Le Cam, M. (2024, 5 вересня). *La sécurité en Afrique, priorité croissante de la Chine pour préserver ses intérêts commerciaux*. Le Monde Afrique.

https://www.lemonde.fr/afrique/article/2024/09/05/la-securite-priorite-croissante-de-pekin-en-afrique_6304630_3212.html

Політично Китай підтримує стабільність в африканських країнах, намагаючись уникати втручання у внутрішні справи континенту, водночас пропагуючи свою модель розвитку, яка базується на принципі ненападу і поважанні суверенітету. Китайські лідери активно виступають за зміцнення багатосторонніх відносин і співпраці з африканськими державами в рамках різних міжнародних організацій, таких як ООН та Африканський Союз.

Водночас, Китай стикається з критикою щодо своїх інвестицій і співпраці з африканськими державами. Деякі критики вказують на те, що Китай експлуатує природні ресурси Африки, не дбаючи про розвиток місцевих громад, а також використовує політичний і економічний вплив для досягнення своїх власних стратегічних цілей. Нерідко Китаю закидають, що він може створювати залежність африканських країн від своїх кредитів та інвестицій, що призводить до високого боргового навантаження на ці країни.

Отже, інтереси Китаю в Африці – це складний комплекс економічних і політичних стратегій, які прагнуть зміцнити позиції КНР на міжнародній арені та забезпечити сталий розвиток її економіки.

1.2 Засади китайсько-ангольських відносин

Засади китайсько-ангольських відносин можна охарактеризувати як складний і взаємовигідний союз, який зосереджений на економічному, політичному та стратегічному співробітництві. Після завершення громадянської війни в Анголі в 2002 році, Китай активно взяв участь у відновленні країни, ставши важливим економічним партнером та інвестором. Водночас цей союз не є безконфліктним, і його характер часто відображає ширші тенденції в китайській політиці щодо Африки, де Китай прагне закріпити свій економічний та політичний вплив на континенті.

Громадянська війна в Анголі, яка тривала з 1975 по 2002 рік, є одним з найтриваліших і найжорстокіших конфліктів в африканській історії. Війна почалася після здобуття Анголою незалежності від Португалії, коли країна розпалася на два основні табори: один, очолюваний Народним фронтом за визволення Анголи (МПЛА)¹², який підтримував соціалістичні ідеї, і інший, УНІТА(Національний союз за повну незалежність Анголи), з приязню до західних держав. Між ними розгорнулася боротьба за владу, яку підтримували різні іноземні держави, зокрема, СРСР та Куба на боці соціалістичного уряду, і США, ПАР на боці опозиції.¹³

Війна завдала країні величезних економічних і людських втрат, із десятками тисяч загиблих і мільйонами біженців. Після розпаду СРСР і зміни міжнародної політичної ситуації в кінці 1980-х і на початку 1990-х років, Ангола залишалася у глибокій політичній і економічній кризі, де практично кожен аспект життя країни був зруйнований війною. Проте 2002 року, після смерті лідера ЛДІА Жонса Савімбі, було укладено мирну угоду, що призвело до офіційного завершення війни.¹⁴

Відновлення Анголи після війни стало великою задачею для уряду і міжнародної спільноти. Країна потребувала значних інвестицій у відбудову зруйнованої інфраструктури, а також у відновлення економіки, яка була сильно залежною від видобутку нафти. Вже в перші роки після завершення війни Китай став одним із головних партнерів Анголи в процесі відновлення. Підтримка з боку Китаю виявилася надзвичайно важливою для Анголи,

¹²Uba, S. (1977). *Africa Year Book and Who's Who* (с. 238). *Africa Journal Ltd.*

¹³Дзиковський, К. (2024, 25 жовтня). Африка на шляху до нової колонізації. *Палай медіа*. <https://palai.media/article/afryka-na-shlyahu-do-novoyi-kolonizacziyi/>

¹⁴*BBC News*. (б. д.). Country Profile: Angola. <https://www.bbc.com/news/world-africa-13036732>

оскільки країна була вкрай залежна від фінансової допомоги і технологій для відновлення інфраструктури.¹⁵¹⁶

У 2004 році Китай почав активно фінансувати інфраструктурні проекти в Анголі через програми кредитування. Китайський уряд надав Анголі великі суми кредитів, переважно на умови, які були набагато більш вигідними для Анголи, ніж умови західних кредиторів. Ці гроші використовувалися для відновлення транспортної інфраструктури, будівництва доріг, мостів, аеропортів, лікарень та шкіл. Китай також активно інвестував у нафтогазовий сектор, надаючи необхідні технології для відновлення видобутку нафти, що було однією з основних статей доходу країни.

Китай допоміг Анголі не тільки фінансово, але й технічно, надаючи необхідну інженерну експертизу та робочу силу для здійснення великих будівельних проєктів. Багато з цих проєктів здійснювали китайські компанії, що працювали в країні за контрактами з урядом Анголи. Важливою частиною китайського підходу було також те, що Пекін не став вимагати виконання політичних умов, таких як демократизація чи права людини, що дозволило зберегти політичну стабільність в Анголі і забезпечити незмінність існуючого режиму, який був важливий для економічного відновлення.

Знаковим проєктом китайської допомоги у відновленні Анголи стало відновлення Бенгельської залізниці (Caminho de Ferro de Benguela). Ця залізниця, яка простягається на понад 1300 км від порту Лобіту на атлантичному узбережжі до кордону з Демократичною Республікою Конго, була зруйнована під час громадянської війни. Китайська компанія China Railway

¹⁵BBC News. (2011, 16 червня). Angola and China's special relationship.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/5080626.stm>

¹⁶ Fairley, P. (2019, березень). China's Ambitious Plan to Build the World's Biggest Supergrid. *IEEE Spectrum*.

<https://spectrum.ieee.org/chinas-ambitious-plan-to-build-the-worlds-biggest-supergrid>

Construction Corporation (CRCC) ¹⁷ відновила її за підтримки кредитів від Exim Bank of China на суму понад 2 мільярди доларів. Відновлення залізниці дозволило Анголі значно покращити транспортне сполучення, стимулювати внутрішню та міжнародну торгівлю, а також зміцнити зв'язки з іншими країнами регіону, такими як Замбія та ДР Конго, що зробило її ключовим логістичним маршрутом для експорту корисних копалин.

Часто китайські кредити були надані на дуже вигідних умовах, які дозволяли Анголі уникати строгих вимог, що зазвичай накладаються Міжнародним валютним фондом або Світовим банком, які вимагають конкретних економічних реформ. Замість цього, Китай надавав фінансування під забезпечення сировинними ресурсами, зокрема нафтогазовими поставками. Це дозволяло Китаю не лише отримувати доступ до стратегічних ресурсів, а й зміцнювати свій економічний вплив в Африці. ¹⁸

Це дозволяє Пекіну зміцнювати свої позиції на глобальній арені, не вимагаючи від африканських країн дотримання демократичних стандартів або реформ, що зазвичай є вимогою заходу. ¹⁹

Підтримка з боку Китаю у відновленні Анголи має двоякий характер: з одного боку, це сприяло відновленню країни після десятиліть війни, з іншого боку, це створило певну залежність від китайського капіталу та технологій. Китай вмів дуже стратегічно використовувати свою економічну потужність, формуючи такі умови, які дозволяли йому збільшити свою присутність в Анголі і здобути значну частину економічних вигод від розвитку ресурсів країни. Цей процес підвищив роль Китаю в Африці, який почав виступати не лише як інвестор, але й як важливий політичний гравець на континенті.

¹⁷ "CRCC-built Benguela Railway in Angola inaugurated. (2015, 18 лютого). *Want China Times*.

¹⁸ Ash, L. (2007, 4 грудня). China in Africa: Developing ties. *BBC News*.

¹⁹ Taylor, I. (1997). Mainland China-Angola Relations: Moving from Debacle to Détente. *Issues and Studies*, 33(9), 64–81

У 2024 році лідер Китаю Сі Цзіньпін під час зустрічі з президентом Анголи Жуаном Лоренсу в Пекіні заявив про підтримку китайських компаній, які інвестують у сільське господарство та виробничий сектор Анголи. Це сприяє диверсифікації ангольської економіки та зміцненню двосторонніх відносин між країнами.²⁰

Економічна складова китайсько-ангольських відносин є визначальною. Ангола, як один із найбільших виробників нафти в Африці, приваблює Китай, який шукає стабільні джерела сировини для своєї індустрії. У свою чергу, Китай надає Анголі кредити для відновлення інфраструктури, фінансуючи будівництво доріг, мостів, аеропортів та енергетичних об'єктів. Це дозволяє Китаю не лише зміцнювати свої економічні позиції в Африці, а й забезпечувати доступ до важливих природних ресурсів, таких як нафта та газ. Китай інвестує не тільки в енергетичний сектор, але й в сільське господарство, металургію та інші галузі, допомагаючи Анголі диверсифікувати свою економіку після десятиліть війни.²¹

Китайський підхід до відносин з Анголою відзначається характерною для КНР економічною підтримкою без накладання суворих політичних вимог, як це часто роблять західні країни. Це дозволяє Китаю уникати впливу з боку міжнародних організацій, які часто висувають вимоги щодо прав людини та демократії. З цієї причини Китай вважає себе надійним партнером для авторитарних режимів, таких як ангольський, який після громадянської війни

²⁰ Зростання впливу Китаю в Африці: Сі Цзіньпін готовий посилювати співпрацю зі ще однією країною регіону. (2024, 15 березня). *Дзеркало тижня*.
<https://zn.ua/ukr/china/zrostanja-vplivu-kitaju-v-afritsi-si-tszinpin-hotovij-posiljuvati-spivpratsju-z-i-shche-odniyeji-krajinoju-rehionu.html>

²¹ Чергова стратегічна поразка Путіна: як Китай освоює ще один «традиційний регіон впливу Росії». (2024, 2 жовтня). Укрінформ.
<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3903736-cergova-strategicna-porazka-putina-ak-kitaj-osvoue-se-odin-tradicijnij-region-vplivu-rosii.html>

шукав інвесторів для відновлення країни, не бажаючи піддаватися зовнішньому тиску.

Політичний вимір китайсько-ангольських відносин тісно переплітається з економічними інтересами. Китай активно підтримує Анголу на міжнародній арені, зокрема в рамках ООН, Африканського Союзу та інших багатосторонніх організацій. Як уже згадувалось вище, доречним прикладом політичного виміру відносин КНР-Республіка Ангола, є стабілізація уряду африканської країни саме економічним шляхом.

Геостратегічно, Китай розглядає Анголу як важливого партнера в Африці, оскільки країна має стратегічне розташування і великий потенціал для розвитку. Ангола є важливим елементом китайської стратегії на континенті, зокрема в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», яка передбачає розвиток інфраструктури для покращення торговельних зв'язків між Китаєм та іншими частинами світу. Ангола, маючи доступ до важливих морських шляхів, є важливим транзитним пунктом для китайських товарів, і тому Китай активно вкладається в розвиток морських портів і транспортної інфраструктури в цій країні.

Китайсько-Ангольські відносини також мають деякі неоднозначні аспекти, зокрема в контексті заборгованості Анголи.²² Ангола отримала значні кредити від Китаю для реалізації інфраструктурних проектів, однак ця фінансова допомога породила певні боргові зобов'язання, що створює залежність від китайського капіталу. Критики вказують на потенційні ризики для Анголи, оскільки боргове навантаження може привести до економічної уразливості. З одного боку, Китай використовує свою фінансову міць для зміцнення

²²*Financial Times*. (2024, 8 травня). Angola agrees deal with Chinese state bank to ease debt crunch. <https://www.ft.com/content/7f29687d-d6eb-498c-97ba-774f617f0e0b>

економічних зв'язків, з іншого — може створювати умови для політичного впливу через фінансову залежність.

Угода між Китаєм і Анголою щодо кредитів базувалася на схемі, за якою китайські компанії фінансували інфраструктурні проекти в Анголі, а країна, у свою чергу, виплачувала свої борги через постачання нафти. Таким чином, китайські кредити мали особливу форму: вони були прив'язані до природних ресурсів Анголи, і Китай отримував доступ до нафти на дуже вигідних умовах. Цей механізм став основним способом забезпечення відновлення інфраструктури, але він також спричинив велику боргову залежність країни від Китаю.²³

Заборгованість Анголи перед Китаєм на початку 2010-х років стала значною, і країна опинилася в ситуації, коли великий обсяг її доходів від нафти йшов на обслуговування китайських кредитів. За деякими оцінками, заборгованість Анголи перед КНР у різні періоди становила близько 20 мільярдів доларів США.²⁴ Це становило значну частину національного бюджету Анголи і змушувало уряд шукати шляхи для стабільності своїх фінансів. Заборгованість стала серйозною проблемою для країни, оскільки залежність від одного великого кредитора, як Китай, обмежувала економічну автономію Анголи і ставила її у вразливе становище на міжнародній арені.

Якщо розглядати в загальному вплив КНР на Африканський континент, доречним прикладом для згадування слугує підписання у 2013 році Китаєм угоди з Кенією на суму 5 мільярдів доларів США, яка передбачала інвестиції в будівництво залізниці, енергетичні та природоохоронні проекти. Ця угода

²³ Alves, A. C. (2013). Chinese economic statecraft: A comparative study of China's oil-backed loans in Angola and Brazil. *Journal of Current Chinese Affairs*, 42(1), 99–131.

²⁴ Гвоздь, В. І., & Кот, Р. (б. д.). Китай поглинає Африку: цикл матеріалів. *Strategic Group Sofia*. <https://sg-sofia.com.ua/kitaj-poglinaje-afriku-zikl-materialiv>

сприяла розвитку інфраструктури Кенії та зміцненню економічних зв'язків між двома країнами.

Також неодмінно згадується укладення у 2015 році Китай договору з Ефіопією на суму 13 мільярдів доларів США, яка передбачала інвестиції в інфраструктурні проекти, включаючи будівництво залізниць, доріг та енергетичних об'єктів. Ця угода сприяла покращенню транспортної мережі Ефіопії та забезпеченню стабільних умов для економічного зростання²⁵

На прикладі двох вищезгаданих угод з Кенією та Ефіопією сутність китайсько-ангольських відносин стає більш зрозумілою, оскільки остаточно з'являється правдиве бачення політики КНР стосовно африканського регіону.

Незважаючи на великі економічні вигоди від китайських інвестицій, борг перед Китаєм також створював ризики для Анголи. Оскільки більша частина кредитів була прив'язана до постачання нафти, різкі коливання цін на нафту мали прямий вплив на здатність Анголи виконувати свої боргові зобов'язання. Зниження цін на нафту в середині 2010-х років спричинило труднощі для ангольської економіки, і країна виявилася перед загрозою фінансової кризи, що, в свою чергу, підвищило її економічну залежність від Китаю.

Ця залежність стала серйозним питанням для країни. Китай зміцнив свої економічні позиції в Анголі не тільки завдяки фінансовій підтримці, а й через контроль над деякими стратегічними секторами економіки, зокрема в нафтовій і гірничодобувній галузях. Китайські компанії, які фінансували проекти в Анголі, також часто отримували контракти на видобуток і обробку ресурсів, що

²⁵ Волович, О. (2019, 18 липня). Африканська політика Китаю. *Борисфен Інтел*.
<https://bintel.org.ua/publication/regions/china/afrikanska-politika-kitayu/>

дозволяло їм отримувати вигоду не тільки від нафти, але й від інших природних багатств.

Протягом останніх років Ангола вживає заходів для зменшення залежності від китайських кредитів, намагаючись диверсифікувати джерела зовнішнього фінансування. У 2019 році було оголошено про перегляд боргової політики, зокрема у контексті взаємин з Китайською Народною Республікою. Водночас значна частина зовнішнього боргу країни залишалася прив'язаною до постачання нафти, що ускладнювало виконання боргових зобов'язань. Попри це, Китай продовжував відігравати роль одного з ключових інвесторів в економіку Анголи. Так зване «взаємовигідне» економічне партнерство, відповідно до офіційної позиції КНР, залишалося визначальним чинником двосторонніх відносин. Проте така модель співпраці викликає питання щодо реального балансу інтересів сторін, адже структурна залежність Анголи від китайських фінансових ресурсів ставить під сумнів справжню рівноправність цього партнерства.

Заборгованість Анголи перед Китаєм стала одним із найбільш важливих питань у двосторонніх відносинах, яке відображає як успіхи, так і виклики в економічному співробітництві між двома країнами. З одного боку, китайські кредити сприяли відновленню країни після громадянської війни, з іншого — вони створили довгострокову економічну залежність і обмежили можливості для самостійного розвитку Анголи.

1.3 Роль Африки в геополітичних амбіціях КНР у XXI столітті.

Африка відіграє важливу роль у геополітичних амбіціях Китаю в XXI столітті, оскільки цей континент є не лише стратегічно важливим з точки зору

природних ресурсів, а й надзвичайно перспективним плацдармом для забезпечення китайських амбіцій відповідними ресурсами та впливом. Для КНР Африка є ключовим елементом у досягненні своїх довгострокових цілей на міжнародній арені, які включають посилення економічного впливу, розширення політичної присутності, а також забезпечення стабільних поставок природних ресурсів, необхідних для розвитку китайської економіки.

У 2024 році на Форумі китайсько-африканського співробітництва в Пекіні Китай уклав низку угод з Чадом та Сенегалом, спрямованих на розвиток електроенергетики, інфраструктури, водопостачання та інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема, з Чадом було підписано шість меморандумів про взаєморозуміння, які охоплюють проекти з покращення доступу до електроенергії та питної води в столиці Нджамені, будівництва міжнародного аеропорту та модернізації сільського господарства. Сенегал підписав близько десяти угод, включаючи співпрацю в галузі інформаційних технологій, зеленого розвитку та медіа.²⁶

Китай активно укладає угоди з африканськими країнами, спрямовані на забезпечення доступу до природних ресурсів та розвиток інфраструктури. Наприклад, у 2006 році Китайська національна нафтова корпорація (CNPC) підписала угоду з урядом Нігерії на суму 2,3 мільярда доларів США для розробки нафтових родовищ у цій країні. У 2007 році Китайська металургійна корпорація (MCC) уклала контракт з Демократичною Республікою Конго на суму 6 мільярдів доларів США, який передбачав видобуток міді та кобальту в

²⁶ Ramadane, M., Miridzhanian, A., & Crowe, P. (2024, 4 вересня). China signs electricity, infrastructure deals with Chad and Senegal. Reuters.
<https://www.reuters.com/world/china-signs-electricity-infrastructure-deals-with-chad-senegal-2024-09-04/>

обмін на будівництво інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, лікарні та школи.²⁷

У 2010 році Китайська національна нафтова корпорація (CNPC) підписала угоду з урядом Чаду на розробку нафтових родовищ та будівництво нафтопереробного заводу. У 2015 році Китайська національна офшорна нафтова корпорація (CNOOC) інвестувала 2 мільярди доларів США у розробку нафтових родовищ в Уганді. У 2018 році Китайська залізнична будівельна корпорація (CRCC) підписала контракт з урядом Кенії на суму 3,8 мільярда доларів США для будівництва залізниці, що з'єднує Найробі з портом Момбаса.²⁸

Як уже зазначалось раніше, одним із головних чинників, що сприяє зростанню впливу Китаю в Африці, є його послідовна риторика про «невтручання у внутрішні справи» та «повагу до суверенітету» яка різко контрастує з політикою Заходу, що в обов'язковому порядку вимагає ліберальних та демократичних реформ від африканських урядів. Попри те, що ці принципи позиціонуються як ознака рівноправного співробітництва, на практиці вони нерідко стають інструментом політичного впливу, що дозволяє Пекіну уникати критики внутрішньої політики партнерів. Таку позицію підтримують, зокрема, авторитарні або напівавторитарні режими, які розглядають політику КНР як альтернативу західному «моралізаторству» та умовному фінансуванню, що зазвичай супроводжується вищезазначеними ліберальними вимогами.

Історично така модель відносин бере свій початок ще з періоду Холодної війни, коли Китай, просуваючи ідеї «Третього світу», прагнув дистанціюватися від блокової логіки та запропонувати країнам Африки альтернативу не лише

²⁷Козицький, А. М. (б. д.). Новітня історія країн Азії та Африки (1918–1999 рр.): *Курс лекцій*. Львів: Афіша.

²⁸Сергійчук, І. М. (б. д.). Новітня Історія країн Азії та Африки (1918 – кінець XX ст.): *Посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Суми: ВТД «Університетська книга».

Заходу, але й СРСР. Відтоді стратегія «південь-південь» еволюціонувала у форму економічної експансії, що нині проявляється у значному розширенні присутності КНР в інфраструктурних, енергетичних та добувних проєктах ²⁹

Натомість критики зазначають, що подібна «нейтральність» фактично перетворюється на підтримку репресивних режимів. Наприклад, співпраця з Зімбабве під час правління Роберта Мугабе, як і тісні зв'язки з Суданом за Омара аль-Башира, демонструють прагматичний підхід Китаю, в якому економічні інтереси явно переважають над ціннісними орієнтирами. Найголовнішим є те, що Пекін таким чином уникає політичної критики на адресу своїх партнерів також. ³⁰

Окрім того, хоча Китай офіційно декларує взаємовигідність, структура багатьох угод демонструє асиметричність. Значна частина кредитів прив'язана до майбутніх поставок природних ресурсів, як-от нафта, мідь чи кобальт. Такі механізми фінансування (resource-backed loans) вже визнано проблематичними, зокрема через ризики боргової пастки — ситуації, за якої країни-позичальники втрачають контроль над стратегічною інфраструктурою у разі дефолту. ³¹

Прикладом є проєкт гідроелектростанції в Конго або залізнична інфраструктура в Кенії, які викликали значну суспільну критику через відсутність прозорості й неефективне використання коштів.

Варто також зазначити, що в умовах політичної нестабільності та слабкості інституцій африканських країн китайська стратегія «швидкого будівництва» та низької вимогливості до стандартів державного управління лише поглиблює

²⁹ Brautigam, D. (2009). *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*. Oxford University Press.

³⁰ Tull, D. M. (2006). China's engagement in Africa: Scope, significance and consequences. *Journal of Modern African Studies*, 44(3), 459–479. <https://doi.org/10.1017/S0022278X06001856>

³¹ Hurley, J., Morris, S., & Portelance, G. (2018). Examining the debt implications of the Belt and Road Initiative from a policy perspective. *Center for Global Development*. <https://www.cgdev.org/publication/examining-debt-implications-belt-and-road-initiative-policy-perspective>

структурні проблеми регіону. Як зазначає С.М. Чаланов (2021), така модель партнерства часто перешкоджає розвитку громадянського суспільства і зміцненню демократичних механізмів.

В цілому, замість стимулювання створення локальної промислової бази, яка могла б сприяти довгостроковому економічному зростанню та зайнятості, китайські інвестиції часто спрямовані на видобуток і транспортування ресурсів до КНР, оминаючи стадії переробки на місцях. Така структура співпраці поглиблює проблему деіндустріалізації, оскільки вона підриває розвиток обробної промисловості, збільшує вразливість до коливань світових цін на сировину та формує залежність від зовнішніх ринків. Прикладом може слугувати Демократична Республіка Конго, де основні прибутки надходять від експорту кобальту, проте країна позбавлена технологічних потужностей для переробки мінералу, а отже — не отримує доданої вартості. Така модель не тільки обмежує економічну диверсифікацію, а й консервує неефективні економічні структури, характерні для постколоніальних економік.

Це може призводити до соціального напруження та посилення залежності від Китаю. Деякі африканські країни, такі як Сьєрра-Леоне, Уганда, Кенія та Замбія, вже висловлюють занепокоєння щодо можливості потрапити в "боргову пастку" через такі умови співпраці.³²

Загалом, Китай активно розвиває співпрацю з африканськими країнами, укладаючи численні угоди, які, хоч і не пропорційно, але все ж таки сприяють економічному розвитку обох сторін. Наприклад, у 2014 році було розпочато проект будівництва залізничної мережі в Центральній Африці, що має на меті

³² Волович, О. (2019, 18 липня). Африканська політика Китаю. *Борисфен Інтел*.
<https://bintel.org.ua/publication/regions/china/afrikanska-politika-kitayu/>

з'єднати Південний Судан з Танзанією, Кенією, Угандою та Руандою, забезпечуючи вихід до Великих Африканських озер.^{33 34 35}

У 2024 році на Форумі китайсько-африканського співробітництва в Пекіні Китай підписав кілька угод з Чадом та Сенегалом, що охоплюють проекти в галузях електроенергетики, інфраструктури, водопостачання та інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема, з Чадом було укладено шість меморандумів про взаєморозуміння, спрямованих на покращення доступу до електроенергії та питної води в столиці Нджамені, будівництво міжнародного аеропорту та модернізацію сільського господарства. Сенегал підписав близько десятка угод, включаючи співпрацю в галузі інформаційних технологій, зеленого розвитку та медіа.

На практиці політика "невтручання" може зашкодити довгостроковій стабільності самих африканських країн. Якщо економічне зростання, яке приносить китайське інвестування, не супроводжується політичними або соціальними реформами, це може призвести до ситуацій, коли країни стають залежними від одного зовнішнього партнера, що не дає їм можливості диверсифікувати свою економіку або розвивати інші сфери, що також важливі для стабільності. Наприклад, відсутність тиску на впровадження демократичних змін може призвести до збереження авторитарних режимів, які заважають розвитку громадянського суспільства, правової держави та інститутів. У свою чергу, такі країни стають вразливими до соціальних протестів, політичної

³³Буглай, Н. М. (2022). Новітня історія країн Азії та Африки: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во А. В. Румянцева.

³⁴Ямпольська, Л. М. (2017). Новітня історія країн Азії та Африки: навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

³⁵Xinhua. (2015, 27 лютого). Backgrounder: China's major railway construction projects in Africa, Latin America. *China Daily*.
https://africa.chinadaily.com.cn/world/2015-02/27/content_19669180.htm

нестабільності або навіть до революцій, що може призвести до загрози для китайських інвестицій та торгових відносин.

Крім того, економічна вигода, яку Китай отримує через інвестиції в інфраструктуру або видобуток природних ресурсів, часто не веде до створення сталого економічного розвитку в самих країнах-партнерах. Кредити, надані Китаєм, часто мають високі відсотки та умови, що призводять до збільшення боргового навантаження. Це може призвести до так званого "боргового капіталізму", де країни стають залежними від китайських фінансів і, зрештою, не можуть впоратися з борговими зобов'язаннями, що ставить їх у складне фінансове становище. В таких умовах країни можуть змушені переглядати умови угод з Китаєм, що інколи призводить до перегляду прав власності на стратегічні об'єкти або природні ресурси.

Крім цього, економічна політика Китаю, яка часто зосереджується на великих інфраструктурних проектах, може викликати екологічні проблеми або порушення прав місцевих громад. У країнах, де природні ресурси активно використовуються для китайських проектів, нерідко виникають конфлікти з місцевими громадами або з опозиційними політичними силами, що може підривати стабільність в регіоні.

Розвиток китайсько-африканських відносин також має стратегічне значення для Китаю в контексті глобальних амбіцій. Африка є важливою частиною стратегії Пекіна щодо створення багатосторонньої міжнародної системи, яка була б більш сприятливою для інтересів КНР. Важливою складовою цієї стратегії є економічне та політичне партнерство з африканськими країнами через такі ініціативи, як "Пояс і шлях", який включає значні інвестиції в інфраструктуру та розвиток торгових шляхів, що з'єднують Китай з іншими частинами світу, включаючи Африку.

Африка також є важливим стратегічним партнером для Китаю на міжнародній арені, зокрема в рамках Організації Об'єднаних Націй. Завдяки наявності значної кількості африканських країн у ООН, Китай використовує їх підтримку для просування своїх інтересів у глобальній політиці. У відповідь на китайські інвестиції та допомогу, багато африканських країн активно підтримують позицію Китаю на міжнародних форумах, таких як Генеральна Асамблея ООН або інші багатосторонні платформи. Це дає Китаю важливі голоси, необхідні для реалізації своїх глобальних амбіцій, зокрема, у питаннях економічного управління, безпеки та геополітичної стратегії.

Не менш важливим є і стратегічний компонент військової присутності Китаю в Африці. Хоча Китай традиційно не виявляє такої ж прямолінійної військової активності на континенті, як, скажімо, Сполучені Штати чи Франція, КНР поступово розширює свою військову присутність через миротворчі місії ООН, спільні військові навчання та угоди про військове співробітництво з африканськими державами. Крім того, Китай активно будує військові бази в деяких африканських країнах, що дозволяє Пекіну зміцнювати свою геостратегічну позицію в регіоні.

Одним із найбільш відомих прикладів військової присутності Китаю в Африці є база в Джибуті, яка була відкрита в 2017 році. Це перша за межами Китаю військова база КНР, що відзначає важливий етап у розширенні його глобальних військових амбіцій. База розташована в стратегічно важливому регіоні на узбережжі Баб-ель-Мандебської протоки, яка є однією з ключових транспортних артерій для міжнародної торгівлі. Ця база дає Китаю доступ до важливих морських шляхів, які використовуються для постачання нафти та інших ресурсів з Близького Сходу і Африки до Китаю. Водночас вона служить важливим пунктом для забезпечення китайських інтересів у цьому регіоні,

зокрема в рамках боротьби з піратством, підтримки миротворчих місій і зміцнення китайських військових позицій на континенті.

Китай також активно бере участь у миротворчих місіях на Африканському континенті, де він надає військову підтримку через ООН або інші регіональні організації. Китайські миротворці були залучені до стабілізації ситуацій у таких країнах, як Судан, Південний Судан, Демократична Республіка Конго та інших. Це дозволяє КНР зміцнювати своє дипломатичне та військове співробітництво з африканськими країнами, а також підвищувати свою репутацію як миротворця, що сприяє глобальній стабільності. Військові присутності в таких операціях, хоча й обмежені, є важливим інструментом для Китаю в зміцненні стратегічних зв'язків з Африкою.

Що стосується інших військових баз або об'єктів, Китай також активно підтримує військові навчання і тренування з африканськими країнами. Це частина більш широкої стратегії співпраці, яка включає передачу технологій, обладнання, а також проведення спільних військових навчань. Китай прагне зміцнити свої зв'язки з африканськими державами через створення спільних навчальних центрів і надання військової допомоги, що дозволяє йому не лише зміцнювати двосторонні відносини, а й отримувати стратегічні переваги на континенті.

Китай активно розширює свою військову співпрацю з африканськими країнами, укладаючи численні угоди, які зміцнюють двосторонні відносини та сприяють стабільності на континенті. Наприклад, у 2014 році Китай підписав угоду з Нігерією про постачання військової техніки та навчання нігерійських військових, що сприяло підвищенню обороноздатності країни. У 2015 році Китай уклав договір з Танзанією про будівництво навчального центру для танзанійських збройних сил, забезпечуючи підготовку військових кадрів та

зміцнюючи оборонні можливості країни. У 2017 році Китай відкрив свою першу закордонну військову базу в Джибуті, що підкреслює стратегічну важливість регіону та прагнення Китаю забезпечити безпеку своїх інтересів у Східній Африці. У 2018 році Китай підписав угоду з Кенійською Республікою про надання військової допомоги, включаючи постачання обладнання та спільні навчання, що сприяло зміцненню безпеки в регіоні.³⁶

Суттєвою частиною військової стратегії Китаю є також забезпечення безпеки китайських інвестицій в Африці. Китай активно залучає свої збройні сили до захисту китайських інтересів на континенті, зокрема в районах, де відбуваються конфлікти або є загроза для китайських громадян і підприємств. Це стає важливою частиною китайської стратегії в Африці, адже з ростом китайських інвестицій на континенті зростають і ризики для їх безпеки.³⁷

Таким чином, роль Африки в геополітичних амбіціях Китаю ХХІ століття є багатогранною і важливою складовою стратегії КНР. Континент надає Китаю критично важливі природні ресурси, є стратегічним партнером у глобальній політиці та частиною глобальної інфраструктури, яку Пекін прагне побудувати в рамках своїх планів "Пояс і шлях". Водночас, економічне і політичне співробітництво з Африкою дає Китаю не тільки доступ до ресурсів і ринків, а й можливість зміцнити свій міжнародний вплив і просувати інтереси на глобальній арені.

³⁶ Кот, Р. (2019). Більше ніж економіка: Китай нарощує оборонне співробітництво з країнами Африки. *Strategic Group Sofia*.

³⁷ Насадюк, С. (2019). Посилення позиції КНР в Африці. *Теорія та практика міжнародних відносин*, (2)

РОЗДІЛ 2

ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ ТА ВПЛИВ КИТАЮ В АНГОЛІ

2.1 Ангола як стратегічний партнер Китаю в енергетичному секторі

Ангола є одним із ключових партнерів Китаю в енергетичному секторі, що базується на взаємній економічній залежності та стратегічних інтересах обох країн. Після завершення громадянської війни у 2002 році, Ангола стала важливим регіоном для китайських інвестицій, оскільки володіє значними запасами нафти, які є життєво необхідними для задоволення енергетичних потреб Китаю. Пекін, зі свого боку, прагнув закріпити своє місце на африканському континенті через довгострокове співробітництво з ресурсозабезпеченими країнами.

Ангола є одним із провідних виробників нафти в Африці, з доведеними запасами, що оцінюються в 12,6 мільярда барелів. Основна частина цих запасів розташована на континентальному шельфі, зокрема в провінції Кабінда, де видобувається близько 70% нафти країни. Загалом, понад 80% розвіданих запасів нафти Анголи зосереджено в шельфових родовищах. Це робить Анголу другим за величиною виробником нафти в Африці після Нігерії, з видобутком близько 1,7 мільйона барелів на день.³⁸

Енергетичне партнерство між Китаєм та Анголою ґрунтується на схемі "нафта в обмін на кредити". Згідно з останніми даними, у 2023 році Китай імпортував нафти з Анголи на суму 18,35 мільярда доларів США, що становить близько 72% від загального обсягу нафтопоставок Анголи. Це робить Китай найбільшим покупцем ангольської нафти. Загалом, нафта є основним

³⁸ Білецький, В. С. (Ред.). (2004). Гірничий енциклопедичний словник (Т. 3, 752 с.). Східний видавничий дім.

експортним товаром Анголи, і її доходи від продажу нафти складають понад 90% від загального обсягу експорту країни.³⁹

Китай надає Анголі значні фінансові ресурси, необхідні для відбудови інфраструктури та економіки після війни. В обмін Ангола забезпечує стабільні поставки нафти до Китаю. У межах цієї співпраці Китай надавав Анголі кредити через державні банки, такі як China Exim Bank, з умовою використання коштів для реалізації інфраструктурних проєктів, які, своєю чергою, виконуються китайськими компаніями. Ця модель дозволяє Китаю отримувати гарантовані поставки нафти, а Анголі – отримувати фінансування та технічну підтримку для економічного відновлення.

Попередньо згадані кредити були надані під умову, що країна буде виплачувати їх за рахунок своїх нафтогазових доходів. Наприклад, у 2004 році Китай надав Анголі кредит на суму 2 мільярди доларів США для розвитку нафтової інфраструктури. Цей кредит був оформлений як частина більш широкої угоди, яка передбачала, що Ангола поставлятиме Китай значні обсяги нафти як компенсацію за отримані позики.

Однак умови цих кредитів були досить жорсткими, з високими відсотками і термінами погашення, що зробило Анголу вразливою до боргової залежності. Зокрема, кредити надавалися під високі ставки, які варіювалися від 6 до 8% річних, що є значно вищим за середні ринкові ставки. Це підвищене боргове навантаження призвело до того, що Ангола почала мати труднощі з виконанням своїх фінансових зобов'язань, оскільки значна частина доходів від нафти йшла на погашення боргу.⁴⁰

³⁹ ADF Staff. (2024, 3 вересня). As China Buys Less Oil, Angola Struggles to Repay Debt. *Africa Defense Forum*.

⁴⁰ AidData. (б. д.). Project 65: China Eximbank provides \$25.918 million buyer's credit loan for construction of Quifangondo water treatment station, Caruaco water distribution center, and Luanda household water connections. <https://china.aiddata.org/projects/65/>

Ця ситуація призвела до того, що в 2016 році Ангола була змушена переглянути умови угод з Китаєм, щоб уникнути дефолту. В результаті переговорів, Китай погодився знизити умови виплат і перерозподілити частину боргу. Зокрема, частину прав власності на стратегічні нафтові об'єкти Ангола була змушена передати китайським компаніям як гарантію на виконання зобов'язань ⁴¹.

Ключовими архітекторами цієї співпраці з боку Анголи були Жозе Едуарду душ Сантуш, який перебував при владі як президент з 1979 по 2017 рік, та представники його уряду. Душ Сантуш активно шукав партнерів для відновлення країни після тривалої громадянської війни, яка спустошила економіку Анголи. Він прагнув залучити іноземні інвестиції та кредити для відбудови інфраструктури і, водночас, забезпечити стабільний експорт нафти, що був основним джерелом доходу країни.

З китайського боку стратегія укріплення співпраці з Анголою була частиною глобального економічного та геополітичного плану. Головними діячами тут стали такі політики, як Ху Цзіньтао, який був президентом Китаю у період активізації співпраці, та прем'єр-міністр Вень Цзябао. Вони розглядали Африку, зокрема Анголу, як стратегічного партнера для забезпечення енергетичних потреб Китаю, які постійно зростали разом із економікою країни. Співпраця була підтримана через державні фінансові установи, такі як China Exim Bank. ⁴²

Нафта, як уже зазначалось вище, є ключовим експортним товаром Анголи, а Китай — найбільшим покупцем цього ресурсу. Ангола протягом багатьох років

⁴¹AidData. (б. д.). Project 53063: CDB provides \$10 billion to Government of Angola to recapitalize Sonangol and prepay outstanding debts. <https://china.aiddata.org/projects/53063/>

⁴²Hare, P. (2006, 8 листопада). China in Angola: An Emerging Energy Partnership. *The Jamestown Foundation*. <https://jamestown.org/program/china-in-angola-an-emerging-energy-partnership/>

залишалася одним із головних постачальників нафти для Китаю, поступаючись лише Саудівській Аравії.

Водночас китайські інвестиції в Анголі не обмежуються лише нафтовим сектором. Китайські компанії активно працюють у будівництві, транспортній інфраструктурі, енергетиці та телекомунікаціях. Наприклад, за підтримки китайських кредитів у країні було відновлено численні дороги, залізниці, мости та електростанції. Це сприяло не лише зміцненню економічного потенціалу Анголи, але й зміцненню її зв'язків із Китаєм як ключовим стратегічним партнером.

Влучним прикладом може слугувати компанія Sonangol (Sociedade Nacional de Combustíveis de Angola), державна нафтова корпорація Анголи, яка є основним джерелом доходів країни. Sonangol активно співпрацює з китайськими фінансовими установами, такими як Китайський експортно-імпорتنний банк (Exim Bank of China) та China Development Bank, для фінансування розробки нафтових родовищ, модернізації інфраструктури видобутку та транспортування нафти. Китай надає великі кредити, забезпечені ангольською нафтою, що робить Sonangol залежною від стабільності цього партнерства. Значна частина експорту нафти Анголи йде саме до Китаю.⁴³

В енергетичному секторі також виділяється компанія ENDE (Empresa Nacional de Distribuição de Electricidade de Angola), яка відповідає за розподіл електроенергії. Завдяки китайським інвестиціям, ENDE модернізувала електричні мережі, побудувала нові підстанції та підключила до електроенергії значні території, які раніше були позбавлені доступу до світла. Проте значні

⁴³ Usman, Z., & Tang, X. (2024, травень). How Is China's Economic Transition Affecting Its Relations With Africa? *Carnegie Endowment for International Peace*.
<https://carnegieendowment.org/research/2024/05/how-is-chinas-economic-transition-affecting-its-relations-with-africa>

кредити, отримані для цих проєктів, підвищують фінансове навантаження на компанію.^{44 45}

Загалом, Китай активно співпрацює з Анголою в енергетичному секторі, зокрема у будівництві та модернізації теплових електростанцій. Одним із найбільших проєктів є комбінована газова електростанція в Сойо потужністю 750 МВт, розташована в провінції Зайре. Цей проєкт реалізовано за участю китайської компанії Sinomach, яка відповідає за інженерно-будівельні роботи, а також компанії Serco, що постачала електромеханічне обладнання. Початкове будівництво розпочалося у 2015 році, а перша черга станції почала виробляти електроенергію в серпні 2017 року. У 2018 році уряд Анголи уклав контракт з американським консорціумом Aenergy та General Electric для розширення потужностей станції до 750 МВт, що дозволить забезпечити електроенергією понад 3 мільйони домогосподарств.⁴⁶

Крім того, китайська компанія PowerChina бере участь у будівництві п'яти теплових електростанцій загальною потужністю 110 МВт у таких містах, як Менонге, Наміб, Лубанго та Луанда. Ці проєкти спрямовані на покращення енергозабезпечення в південних та центральних регіонах Анголи, що є важливими для розвитку інфраструктури та економіки країни.⁴⁷

У галузі гідроенергетики Китай також активно інвестує в модернізацію існуючих об'єктів. Наприклад, китайська компанія Energy China відновила

⁴⁴ Nyabiage, J. (2024, 1 лютого). *China-Africa trade hit US\$282 billion in 2023 but Africa's trade deficit widens, with commodity prices a key factor*. *South China Morning Post*. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3250552/china-africa-trade-hit-282-billion-2023-africas-trade-deficit-widens-commodity-prices-key-factor>

⁴⁵ Ministério da Energia e Águas de Angola. (б. д.). ENDE – Empresa Nacional de Distribuição de Electricidade. <https://www.minea.gov.ao/index.php/ende>

⁴⁶ Lu, J. (2024, лютий). *Rethinking China's Role in Africa's Energy Future*. *The China-Global South Project*. <https://chinaglobalsouth.com/analysis/rethinking-chinas-role-in-africas-energy-future/>

⁴⁷ Power Construction Corporation of China. (2022, 10 жовтня). Angola. https://en.powerchina.cn/2022-10/10/c_818385.htm

гідроелектростанцію Луачімо, розташовану на однойменній річці в північному заході Анголи. Відновлення станції вимагало інвестицій у розмірі 212 мільйонів доларів США, що було профінансовано за підтримки китайського уряду.⁴⁸

У галузі відновлювальної енергетики Китай також активно інвестує в Анголі. Наприклад, у червні 2024 року уряд Анголи оголосив про реалізацію проєкту з електрифікації та підключення домогосподарств у столиці Луанді, який буде здійснювати китайська компанія. Міністр енергетики та водних ресурсів Анголи, Жоау Батіста Боржес, підкреслив важливість розширення електричної мережі в південних регіонах країни та в інших країнах, зокрема для боротьби з наслідками зміни клімату.

Таким чином, Китай активно інвестує в енергетичний сектор Анголи, зокрема в теплову, гідро- та відновлювальну енергетику, що сприяє розвитку інфраструктури та економіки країни. Проте, через високу залежність від китайських кредитів, описаних вище, Ангола потрапила в боргову яму, що обмежує її економічну стабільність. Це створює додаткові ризики, оскільки країна змушена перерозподіляти ресурси для погашення боргів замість інвестування в стійкий розвиток, що зменшує довгострокову вигоду від таких інвестицій.

2.2 Інфраструктурні проєкти Китаю в Анголі в контексті ініціативи "Один пояс, один шлях".

Китай активно реалізує інфраструктурні проєкти в Анголі в межах ініціативи "Один пояс, один шлях", зокрема в енергетичному та транспортному секторах.

⁴⁸ Africa Energy Portal. (2024, 11 травня). Energy China relaunched the Luachimo hydroelectric power station in Angola.
<https://africa-energy-portal.org/news/energy-china-relaunched-luachimo-hydroelectric-power-station-angola>

Одним із найбільших проєктів є відновлення залізниці Бенгуела, яка з'єднує порт Лобіту з містом Луау на сході країни. Ця стратегічна транспортна артерія була значно пошкоджена під час громадянської війни, але з 2006 року Китай надав кредити на суму близько 362 мільйонів доларів США для її відновлення. Проєкт передбачав ремонт 1 344 км колії, 67 станцій та 35 мостів, що дозволяє досягати швидкості до 90 км/год. Завдяки цьому проєкту, Ангола змогла відновити важливу транспортну інфраструктуру, що сприяє розвитку економіки та поліпшенню логістики^{49 50},

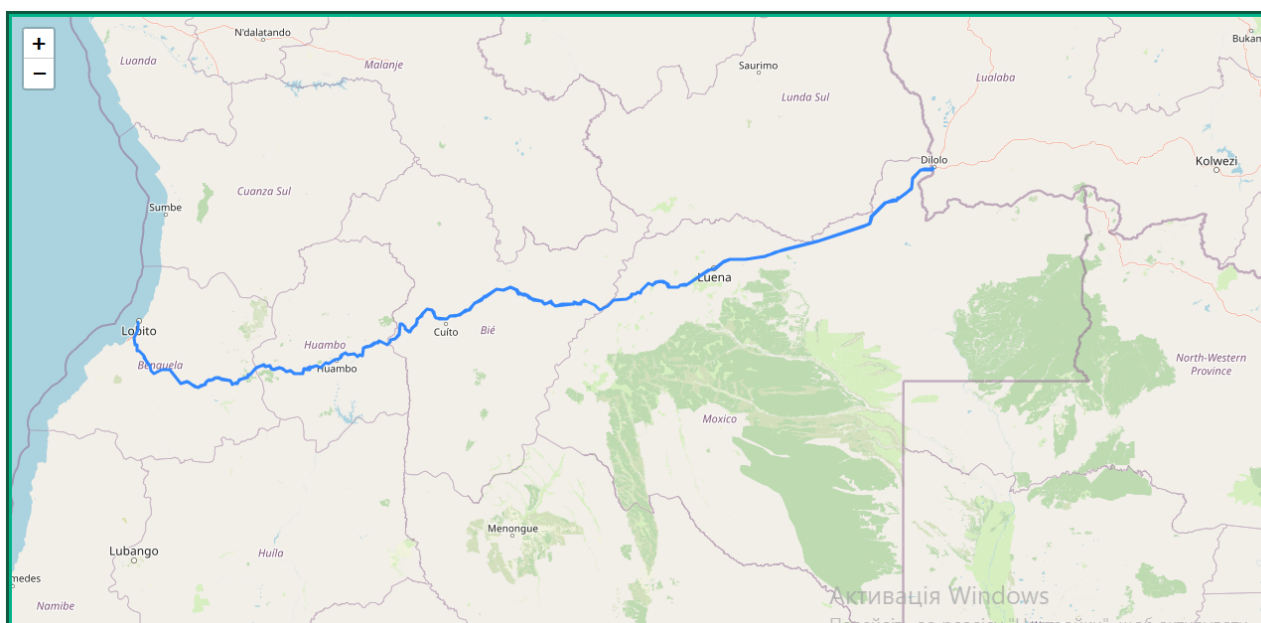

Рис. 1.3. Залізниця Бенгуела

Цей проєкт був реалізований китайськими компаніями, зокрема China Railway Construction Corporation (CRCC), і став важливим кроком у створенні транспортного коридору, що з'єднує Анголу з іншими країнами регіону.

Відновлення цієї залізниці дозволило стимулювати торгівлю в регіоні, адже через неї транспортують мінерали, метали та інші товари. Китай вклав у проєкт

⁴⁹Економічна правда. (2017, 23 травня). «Один пояс, один шлях». Як Китай планує «колонізувати» понад 60 країн. <https://epravda.com.ua/publications/2017/05/23/625185/>

⁵⁰AidData. (б. д.). Проєкт 39153: Китайський експортно-імпортний банк надає кредит на суму \$362 млн для відновлення залізниці Бенгела протяжністю 1 344 км. <https://china.aiddata.org/projects/39153/>

близько 1,8 мільярда доларів, а сама залізниця стала одним із найсучасніших інфраструктурних об'єктів країни.

Проте, описаний інфраструктурний проект не обійшовся без недоліків та критики. По-перше, значна частина фінансування залізниці була здійснена за рахунок китайських кредитів, що створило додаткове боргове навантаження на Анголу. За оцінками, загалом країна заборгувала Китаю близько понад 17 мільярдів доларів США, що становить понад третину її зовнішнього боргу. Це підвищує ризики фінансової нестабільності та залежності від зовнішніх кредиторів.

По-друге, хоча залізниця була відновлена, її експлуатація не принесла очікуваного економічного ефекту. Залізнична інфраструктура не змогла забезпечити достатній обсяг перевезень, щоб покрити витрати на її утримання та обслуговування.⁵¹

Крім того, реалізація проекту супроводжувалася затримками та неефективним управлінням. Зокрема, китайська компанія China International Fund, яка була залучена до реконструкції залізниці, зіткнулася з критикою за низьку якість виконаних робіт та затримки у виконанні контрактних зобов'язань.⁵²

Іншим надзвичайно важливим логістичним вузлом та інфраструктурним об'єктом є вищезгаданий порт Лобіту. Морський термінал розташований на узбережжі Атлантичного океану, у місті Лобіту, яке є важливим промисловим

⁵¹ Joshi, A. (2025, 17 березня). How can Angola leverage its position effectively amid U.S.-China competition in Africa? The First Tranche. *AidData*.
<https://www.aiddata.org/blog/how-can-angola-leverage-its-position-effectively-amid-u-s--china-competition-in-africa>

⁵² *Democracy in Africa*. (2025, 1 квітня). China's debt to Africa: A balancing act between development and dependency.
<https://democracyinafrica.org/chinas-debt-to-africa-a-balancing-act-between-development-and-dependency/>

та транспортним вузлом Анголи. Цей порт має стратегічне значення на ряду із залізницею Бенгуела.

До реконструкції та модернізації порт Лобіту мав обмежені можливості для обслуговування великих вантажів, його інфраструктура була застарілою, а продуктивність – низькою.

Китай вклав значні кошти у модернізацію порту Лобіту в рамках ширшої стратегії розвитку транспортної інфраструктури Анголи. Інвестиції передбачали покращення причалів, збільшення потужностей для обробки контейнерів і вантажів, а також будівництво терміналів для обслуговування енергоресурсів, таких як нафта. За оцінками, на розвиток порту та пов'язаних із ним інфраструктурних проєктів Китай виділив сотні мільйонів доларів, що фінансувалися через кредити та гранти, надані китайськими державними банками. Крім того, китайські компанії, такі як China Harbour Engineering Company, брали участь у виконанні будівельних робіт.

На сьогодні порт Лобіту відіграє ключову роль у транспортуванні енергоресурсів з Анголи, яка є одним із найбільших постачальників нафти в Африці. Через порт здійснюється значна частина експорту нафти до Китаю, а також до Європи та Америки. Потік вантажів через порт поступово зростає, і зусилля, спрямовані на його модернізацію, дозволяють Анголі краще інтегруватися у світову економіку. Щороку через порт проходять мільйони барелів нафти, а також інші ресурси, такі як мідь і діаманти. Згідно з інформацією з Digital Logistics Capacity Assessments, порт Лобіту є одним з найбільших в Анголі за обсягом перевалки вантажів.⁵³

⁵³International Trade Administration. (2023, 25 жовтня). Angola Transportation Infrastructure: Rail and Port Development. <https://www.trade.gov/market-intelligence/angola-transportation-infrastructure-rail-and-port-development>

Модернізація порту Лобіту, разом із відновленням залізниці Бенгуела, створила потужний транспортний коридор, який з'єднує внутрішні райони Анголи, багаті на природні ресурси, із глобальними ринками. Цей коридор також має регіональне значення, оскільки забезпечує доступ до морського транспорту для сусідніх країн, які використовують цей транспортний вузол для експорту власних мінералів.

Ще одним значним проєктом є будівництво нового міжнародного аеропорту в Луанді, столиці Анголи. Цей проєкт, що отримав фінансування від китайських банків і реалізувався компаніями, такими як China International Fund (CIF) і China National Aero-Technology Import & Export Corporation (CATIC), передбачає створення сучасного аеропорту, здатного приймати до 13 мільйонів пасажирів щороку. Будівництво цього об'єкта сприяє покращенню транспортної доступності країни, що важливо для економічного розвитку та міжнародних інвестицій.⁵⁴

Цей проєкт також не зміг завершитись без скандалів. Будівництво зазнало значних затримок. Початкові плани передбачали завершення будівництва до 2012 року, однак через фінансові труднощі та організаційні проблеми відкриття аеропорту відкладалося на кілька років. Офіційне відкриття відбулося лише в листопаді 2023 року, після майже двох десятиліть очікувань⁵⁵

⁵⁴China Radio International. (2024, 23 березня). *Ангола відкрила новий аеропорт, побудований за китайські кошти.*

<https://ukrainian.cri.cn/2024/03/23/ARTIq0RvmeUlXmkUAq3xvqo240323.shtml>

⁵⁵Ekanem, S. (2024, 14 листопада). Ангола: китайськофінансований аеропорт за 3,8 мільярда доларів запрацював після майже 20 років очікування. *Business Insider Africa.*

<https://africa.businessinsider.com/local/markets/angola-chinese-funded-dollar38-billion-airport-com-es-alive-after-20-years/rx8s677>

По-друге, проєкт супроводжувався корупційними скандалами. Зокрема, у 2022 році двоє високопосадовців, близьких до колишнього президента Анголи, були звинувачені у корупційних схемах, пов'язаних з китайськими інвестиціями, зокрема в аеропорті Луанди.

Також важливими є проєкти в галузі житлового будівництва. Китай фінансував створення житлових комплексів у Луанді, зокрема проєкт "Кіламба Сіті", який став одним із найбільших житлових проєктів в Африці. Цей комплекс, зведений за допомогою China International Trust and Investment Corporation (CITIC), включає понад 20 тисяч квартир, школи, лікарні та комерційні площі.⁵⁶

Кіламба Сіті, розташоване поблизу столиці Анголи Луанди, є одним із найбільших житлових проєктів у Африці. Проєкт розпочався у 2008 році і був завершений у 2012 році. Загальна вартість будівництва становила близько 3,5 мільярда доларів США, які були профінансовані за рахунок китайських кредитів.

Попри амбітні плани, Кіламба Сіті отримало прізвисько "місто-привид". Цей термін уперше почали використовувати журналісти та аналітики міжнародних медіа, таких як BBC, The Guardian та Al Jazeera, які звернули увагу на те, що більшість квартир у місті залишалися порожніми навіть після завершення будівництва. Основна причина цього — висока вартість житла, яка була недоступною для більшості ангольців. Апартаменти в Кіламба Сіті коштували десятки тисяч доларів, що перевищувало можливості навіть середнього класу в Анголі, де середній дохід населення є значно нижчим.

⁵⁶Redvers, L. (2012, 2 липня). Footage shows African 'ghost town'. *BBC News*.
<https://www.bbc.com/news/world-africa-18625347>

Іншою проблемою стала відсутність належної транспортної інфраструктури, що ускладнювало доступ до міста для тих, хто працює в Луанді. Більшість робочих місць зосереджені в столиці, а Кіламба Сіті розташоване на відстані близько 30 кілометрів від центру Луанди. Для людей без власного транспорту це стало суттєвою перешкодою.

Також критику викликала архітектура та загальний дизайн міста. Багато експертів відзначали, що проєкт є типово "західним" за своєю суттю і не враховує місцевих соціальних, економічних та культурних реалій. Стерильні багатоповерхові будинки, зведені за однаковими стандартами, виглядають відірваними від ангольського контексту і не сприяють створенню життєздатної міської спільноти.

На момент завершення проєкту лише кілька тисяч людей заселили місто, що становило незначний відсоток від його повної місткості. Це підштовхнуло міжнародну спільноту до використання терміна "місто-привид". Однак ситуація з часом дещо змінилася. Уряд Анголи почав субсидувати житло в Кіламба Сіті та пропонувати його за доступнішою ціною, а також залучати іноземних інвесторів і орендарів. Це поступово привело до зростання заселення.

Будівельний сектор Анголи також сильно залежить від китайських інвестицій. Одна з ключових компаній у цій сфері — GRN (Grupo de Reconstrução Nacional), яка бере участь у масштабних проєктах відновлення доріг, мостів, житлових комплексів та громадських будівель. Більшість цих проєктів фінансуються Китаєм і виконуються у співпраці з китайськими будівельними гігантами, такими як China Railway Construction Corporation (CRCC) або China Harbour Engineering Company (CHEC).⁵⁷

⁵⁷ *Voice of America*. (2011, 18 березня). Ангола: Офіс національної реконструкції має подати звіт і закрити свої двері.

<https://www.voaportugues.com/a/article-03-18-11-angola-saturday-118256494/1259808.html>

Загалом, Китай активно інвестує в інфраструктурні проєкти в Африці, включаючи Анголу. За даними ЮНКТАД, у 2016 році Китай став четвертим за масштабами інвестором в Африку, поступаючись лише США, Великобританії та Франції. З 2000 по 2017 роки накопичені китайські прямі інвестиції в Африці зросли з \$500 млн до понад \$41 млрд.

У сільськогосподарському секторі залежність також зростає. Наприклад, Agro-Industria de Angola, що займається розвитком аграрної інфраструктури, використовує китайське фінансування для модернізації зрошувальних систем і постачання обладнання. Попри це, результати часто залишаються нижчими за очікувані через брак належного менеджменту і слабку підготовку кадрів.⁵⁸

2.3 Китайські кредити та боргова залежність Анголи: можливості та виклики.

Китай відіграє ключову роль у фінансовому розвитку Анголи, яка після багаторічної громадянської війни потребувала значних інвестицій для відбудови інфраструктури. Основна модель фінансової співпраці базується на "нафтових позиках", коли кредити забезпечуються майбутніми поставками нафти до Китаю. Це створює унікальний механізм залежності, де економіка Анголи значною мірою орієнтована на виконання боргових зобов'язань перед Китаєм.

Протягом останніх десятиліть Ангола отримала кілька масштабних кредитів від Китаю. Один із ключових траншів на суму 2 мільярди доларів був наданий у 2004 році через Експортно-імпортний банк Китаю. Ці кошти спрямували на

⁵⁸ Шевченко, І. В. (2023). Неоколонізація Африки: безпеково-військовий та економічно-інвестиційний аспекти інструментів впливу іноземних держав. *ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/378541218_Neokolonizacia_Afriki_bezpekovu-vijskovij_ta_ekonomichno-investicijnij_aspekti_instrumentiv_vplivu_inozemnih_derzav

відновлення інфраструктури, зокрема доріг, залізниць і громадських будівель, і забезпечили їх нафтовими поставками. У 2007 році було отримано ще 2 мільярди доларів для продовження інфраструктурних проєктів. У 2015 році Китай надав Анголі кредит у 6 мільярдів доларів, що включав фінансування проєктів у галузях енергетики, водопостачання та транспорту.

Проте така співпраця має й ризики. Залежність від нафтових поставок означає, що коливання цін на нафту можуть створювати проблеми для погашення кредитів. Крім того, домінування китайських компаній у реалізації проєктів обмежує можливості для місцевого бізнесу. Незважаючи на ці виклики, Експортно-імпортний банк Китаю залишається головним партнером Анголи у фінансуванні її економічного розвитку.

На сьогодні кредити та економічна допомога з боку Китаю складають значну частку економіки Анголи. За оцінками, близько 40% зовнішнього боргу Анголи припадає на Китай, а співпраця охоплює такі ключові сектори, як видобуток нафти, будівництво та енергетика. Це робить Китай найбільшим зовнішнім кредитором країни та забезпечує глибокий вплив на її економічну політику.⁵⁹

Дослідження цього питання базуються на економічній статистиці, звітах урядів обох країн, а також на аналізі від незалежних аналітичних центрів, таких як Міжнародний валютний фонд і Світовий банк. Крім того, дані підтверджуються публікаціями в галузевих ЗМІ та оглядами від експертів із міжнародних фінансових відносин. Ця інформація допомагає зрозуміти як позитивні сторони співпраці, такі як інфраструктурний розвиток, так і ризики, зокрема боргову залежність та обмеження економічного суверенітету Анголи.

⁵⁹Chen, L. (2015, грудень). Інвестиційний ренесанс. *Фінанси та розвиток*, 52(4), 28–32. Міжнародний валютний фонд.

<https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2015/12/pdf/chen.pdf>

Ангола бере на себе значні ризики у співпраці з Китаєм, зокрема через модель фінансування, яка базується на "нафтових кредитах". Один із головних ризиків — це залежність від цін на нафту на світовому ринку. Оскільки більшість боргових зобов'язань Анголи перед Китаєм забезпечені поставками нафти, будь-яке падіння цін на нафту безпосередньо впливає на здатність країни обслуговувати борг. Коли ціни падають, Ангола змушена постачати більше нафти, щоб покрити ті ж самі фінансові зобов'язання, що зменшує її прибутки і залишає менше ресурсів для внутрішнього розвитку.⁶⁰

Інший ризик полягає у збільшенні боргового навантаження. Ангола вже має високий рівень зовнішнього боргу, і значна частина цього боргу припадає на Китай. Таке боргове навантаження може призвести до того, що країна змушена буде спрямовувати більшу частину своїх доходів від експорту на обслуговування боргу, залишаючи менше коштів для інвестування у критично важливі сектори, як-от охорона здоров'я, освіта та соціальний захист.

Крім фінансових ризиків, існують ризики економічної залежності. Оскільки китайські компанії виконують більшість проектів, фінансованих Exim Bank, місцеві підприємства мають обмежений доступ до контрактів і можливостей розвитку. Це створює ситуацію, коли місцева економіка не отримує повної вигоди від інфраструктурних проектів, а залежність від китайських технологій і робочої сили зростає. Крім того, це обмежує передачу знань і технологій, що могло б сприяти довгостроковому розвитку Анголи.

Політичний ризик також відіграє важливу роль. Залежність від одного кредитора, як-от Китай, послаблює здатність Анголи вести незалежну зовнішню

⁶⁰ Ленівський, Р. В. (2018, 18 грудня). Ризики та особливості міжнародних інвестицій Китаю: конференція в Пекіні. *Sinologist*.
<https://sinologist.com.ua/lenivskyj-r-v-ryzyky-ta-osoblyvosti-mizhnarodnyh-investytsij-kytayu-konferentsiya-v-pekini/>

політику. Китай може використовувати свою економічну перевагу, щоб впливати на рішення уряду Анголи в міжнародних питаннях, створюючи асиметрію у відносинах між двома країнами.

Стівен Гейз, генеральний директор Корпоративної ради з питань Африки — американської бізнес-групи, яка підтримує ділові зв'язки між США та Африкою, заявив під час свідчень перед сенатським комітетом у листопаді 2011 року, що одне з «найважливіших завдань китайських посольств — підтримка розвитку бізнесу в Африці». Вважається, що Китай має 150 комерційних аташе в Африці. Щоб заохотити китайські компанії, Пекін створив десять центрів з просування інвестицій і торгівлі в субсахарській Африці, які надають консультаційні послуги, спеціальні фонди та спрощені процедури затвердження для китайських підприємств, які прагнуть інвестувати в Африці. Міністерство комерції Китаю також співпрацює з Програмою розвитку ООН для створення Китайсько-Африканської бізнес-ради, яка організовує торговельні місії, допомагає китайським компаніям створювати спільні підприємства, навчати персонал і проводити дослідження з належної обачності.⁶¹

Незважаючи на потенційні комерційні переваги Китаю, американські та китайські компанії загалом не конкурують в Африці, оскільки зазвичай працюють у різних секторах і в різних країнах (за винятком сектору вуглеводнів). Як правило, американські компанії більш активні в технологічній сфері, тоді як китайські — у будівництві та інфраструктурі. Хоча деякі з найбільших американських компаній присутні в Африці, а багато економічних аналітиків вважають, що прогнозоване економічне зростання Африки зробить її наступною великою економічною можливістю, відносно небагато американських компаній активно працюють у субсахарській Африці.

⁶¹*China Radio International*. (2024, 24 серпня). Україна та Китай: нові горизонти співпраці. <https://ukrainian.cri.cn/2024/08/24/ARTILARvWKetzWSTj8L4UoPg240824.shtml>

«Африканський ринок не є пріоритетним для американського бізнесу», — пише Вітні Шнайдман із Brookings Institution. «Фактично, США ефективно поступаються африканським ринком компаніям з Китаю, Індії, Бразилії, росії, Туреччини, Європейського Союзу та інших країн». Обмежена присутність американських фірм в Африці, звісно, може зрости, якщо економічне зростання на континенті продовжиться, середній клас Африки отримає ⁶²більше доходів, політична стабільність покращиться, а також завдяки ініціативам уряду США з просування інвестицій американських компаній.

Існує низка перешкод для інвестицій в Африці, зокрема політична нестабільність, корупція, ненадійне постачання електроенергії, слабка транспортна інфраструктура та невеликий розмір місцевих ринків, що посилюється обмеженою регіональною інтеграцією. Однак чому китайські компанії готові і здатні інвестувати попри ці численні труднощі, тоді як багато американських фірм відлякують ці фактори?

По-перше, державні субсидії дозволяють китайським компаніям брати на себе більші політичні та економічні ризики, ніж це можуть дозволити собі американські фірми. Як повідомлялося в звіті GAO у лютому 2013 року, американські компанії — багато з яких підзвітні акціонерам — менш схильні інвестувати в сектори, окрім нафти та газу, через побоювання щодо ризиків, пов'язаних із веденням бізнесу в регіоні, таких як корупція і нестабільність. На відміну від американських компаній, китайські державні підприємства та приватні фірми, які отримують значну підтримку від уряду, більш гнучкі в комерційних угодах, наприклад, у співпраці з місцевими бізнесами, і готові йти на бізнес-ризик.

⁶² Міністерство закордонних справ України. (2024, 21 листопада). Стенограма брифінгу речника МЗС України Георгія Тихого.
<https://mfa.gov.ua/pres-centr/stenogrami-brifingiv/stenograma-brifingu-rechnika-mzs-ukrayini-georgiya-tihogo-vid-21112024>

Цікаво, що Ю. Юндин, китайський академік, заявив на зустрічі китайських, американських та африканських експертів у 2006 році, що Китай також оцінює інвестиційний клімат Африки як складний. Поліпшення бізнес-середовища — у таких сферах, як верховенство права, боротьба з корупцією та навички місцевої робочої сили — можуть сприяти ще більшому приватному інвестуванню з боку Китаю.

По-друге, інвестиційні можливості в Африці складніше фінансувати, і вони часто забезпечують нижчі прибутки порівняно з іншими регіонами. Колишній помічник Державного секретаря США з питань Африки Честер Крокер у 2006 році зазначав, що невеликий розмір африканських ринків «ускладнює привернення уваги рад директорів американських компаній». Крім того, як заявив Стівен Гейз із Корпоративної ради з питань Африки, американські комерційні банки, як правило, не зацікавлені у фінансуванні проектів в Африці. Світовий банк також повідомив на початку 2013 року, що доступ до фінансування є однією з головних перешкод для інвестицій в Африці з боку компаній будь-якої країни. Китайські підприємства, що мають підтримку державного фінансування або користуються перевагами міжурядових угод, які передбачають залучення китайських фірм, не обмежені доступністю комерційного фінансування.

По-третє, інвестиції складно обґрунтувати в країнах, де відсутня або недостатня критична інфраструктура, необхідна для підтримки бізнес-операцій. Завод не може виробляти продукцію, якщо постачання електроенергії ненадійне, і не може ефективно доставляти товари на ринок, якщо дороги у поганому стані, а залізнична мережа обмежена. Американські компанії зазвичай спеціалізуються у конкретних промислових секторах. Наприклад, американська гірничодобувна компанія, яка планує розпочати роботу у віддаленому районі Демократичної

Республіки Конго, змушена буде шукати іншу компанію для будівництва залізничної інфраструктури та ще одну для модернізації електромережі. На відміну від цього, великі китайські державні підприємства—навіть якщо вони не є інтегрованими структурами з багатогалузевими можливостями—часто можуть скористатися впливом держави, щоб забезпечити (або профінансувати) всі додаткові потужності, необхідні для реалізації основної інвестиції. У книзі *China Safari* журналісти Серж Мішель і Мішель Беурет наводять слова міністра гірничодобувної промисловості Гвінеї, який скаржився, що китайці «єдині, хто пропонує нам "пакетні" угоди або контракти під ключ: шахта, гідроелектростанція, залізниця та нафтопереробний завод—усе це фінансується Експортно-імпортним банком Китаю, який отримує оплату глиноземом. ... Коли ми просимо Alcoa про те саме, вони відповідають, що їхній бізнес—це алюміній, а не гідроелектростанції». ⁶³

Хоча колишній заступник помічника Державного секретаря США з питань Африки Вітні Шнайджман дещо перебільшує, заявляючи, що «уряд США практично не надає підтримки американським компаніям, які прагнуть торгувати чи інвестувати в Африці», допомога, яку все ж таки надає уряд ⁶⁴США, залишається відносно невеликою. Хоча Експортно-імпортний банк США у 2012 році надав рекордні позики на суму 1,5 мільярда доларів для Африки, це становило лише 4 відсотки від його загального обсягу експортного фінансування в розмірі 35,8 мільярда доларів. Зі свого боку, Корпорація приватних закордонних інвестицій (OPIC) з 1974 року спрямувала лише 3 відсотки свого загального фінансування (\$6,3 мільярда з \$200 мільярдів) на підтримку інвестицій в Африці. Торгово-розвиткова агенція США (TDA) з 1981

⁶³Michel, S., Beuret, M., & Woods, P. (2009). *China safari: On the trail of Beijing's expansion in Africa*. *Nation Books*.

⁶⁴Шевченко, П. (2023, 15 червня). Китайський континент: як Пекін посилюється в Африці. *LB.ua*. https://lb.ua/world/2023/06/15/560567_kitayskiy_kontinent_yak_pekin.html

року виділила лише \$90 мільйонів для сприяння американським інвестиціям в Африці, що в середньому становить менше ніж \$3 мільйони на рік.

Загалом, Китай значно збільшив свою економічну присутність в Африці, зокрема через інвестиції в інфраструктуру та енергетичні проекти. Згідно з даними, у 2024 році обсяг торгівлі між Китаєм та Африкою досяг рекордних \$296 мільярдів, що свідчить про зростання економічних зв'язків між регіонами. Китай також є найбільшим двостороннім торговим партнером Африки, зокрема, Ангола є найбільшим експортером нафти до Китаю з Африки.⁶⁵

Проте, зростання китайських інвестицій супроводжується певними викликами. Зокрема, у 2022 році обсяги прямих іноземних інвестицій Китаю в Африку знизилися до \$1,8 мільярда, що є значним спадом порівняно з попередніми роками. Це може свідчити про зменшення темпів інвестиційної активності Китаю в регіоні.

У цілому, Китай активно розвиває економічні зв'язки з Африкою, зокрема через інвестиції в інфраструктуру, що сприяє розвитку континенту. Однак, на відміну від США, Китай має значну державну підтримку своїх компаній, що дозволяє їм брати на себе більші політичні та економічні ризики. Це дає китайським підприємствам конкурентну перевагу в африканських країнах, де існують труднощі, такі як політична нестабільність, корупція та слабка інфраструктура. Китайські компанії часто пропонують "пакетні" угоди, що включають будівництво інфраструктури, постачання енергоресурсів та інші послуги, що дозволяє їм контролювати значну частину економічної діяльності в регіоні.

65

Global Business Council. (2025, 15 січня). China-Africa trade reaches \$296B in 2024, representing 5% annual increase.

<https://gbc1.net/index.php/2025/01/15/china-africa-trade-reaches-296b-in-2024-representing-5-annual-increase/>

РОЗДІЛ 3

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ КИТАЙСЬКОЇ ПРИСУТНОСТІ В АНГОЛІ

3.1 Вплив китайських інвестицій на розвиток інфраструктури та економічне зростання Анголи.

Китайські інвестиції відіграли ключову роль у відновленні та розвитку економіки Анголи після закінчення громадянської війни в 2002 році. З 2000 по 2022 рік Китай надав Анголі 258 кредитів на загальну суму 45 мільярдів доларів США, з яких 25,9 мільярда були спрямовані на енергетичний сектор ⁶⁶

Ці інвестиції сприяли значному економічному зростанню: у період з 2005 по 2007 рік ВВП Анголи зростав на 20% щорічно, а в 2006 році країна досягла рекордного зростання в 26% . Однак, з 2014 року темпи зростання знизилися до 1,8 мільярда доларів у 2022 році . Загалом, було реалізовано понад 100 інфраструктурних проєктів, включаючи дороги, водопостачання та енергетичні об'єкти .

Енергетичний сектор став ще одним напрямом, де китайські інвестиції мали значний вплив. Китайські компанії будували та модернізували гідроелектростанції, що дозволило значно підвищити доступ до електроенергії. До початку співпраці з Китаєм лише близько 30% населення Анголи мало доступ до електромереж, тоді як до 2020 року цей показник зріс до понад 60%.⁶⁷

⁶⁶ Yoshikawa, S. (2025, 1 березня). China and Angola: From the Pioneering 'Angolan Model' to a 'New' Relationship. *Eurasia Review*.
<https://www.eurasiareview.com/01032025-china-and-angola-from-the-pioneering-angolan-model-to-a-new-relationship-analysis/>

⁶⁷ Corkin, L. (2013). *Uncovering African Agency: Angola's Management of China's Credit Lines*. Ashgate Publishing.
<https://www.routledge.com/Uncovering-African-Agency-Angolas-Management-of-Chinas-Credit-Lines/Corkin/p/book/9781409448655>

Китайська допомога також включала будівництво соціальної інфраструктури, такої як лікарні, школи та житлові комплекси. Це суттєво покращило якість життя у містах, зокрема в столиці Луанді, яка отримала нові житлові райони та об'єкти комунального господарства. Наприклад, один із ключових проектів — "Nova Cidade de Kilamba" — нове місто, збудоване поблизу Луанди. Цей проект передбачав будівництво понад 20 тисяч житлових одиниць, шкіл, лікарень і торгових центрів, що значно полегшило проблему перенаселення столиці.

На економічне зростання Анголи китайські інвестиції вплинули через диверсифікацію економіки. Хоча економіка країни залишається залежною від експорту нафти, що становить близько 90% валютних надходжень, завдяки китайським проектам було створено передумови для розвитку інших секторів, таких як сільське господарство, добувна промисловість і туризм. У 2000-2010 роках ВВП Анголи зростав у середньому на 11% щорічно, що зробило її однією з найшвидше зростаючих економік світу. Китайські проекти були відповідальними за значну частину цього зростання — оцінки показують, що близько 35% приросту інфраструктурних інвестицій припадає саме на китайські компанії.

Однак варто зазначити, що таке швидке зростання мало й свої виклики. Кредитна залежність від Китаю призвела до накопичення значного боргу, який на початок 2020-х років становив понад 20 мільярдів доларів. Високий рівень залежності від китайських підрядників і робітників іноді викликав критику, оскільки це обмежувало можливості для працевлаштування місцевого населення. Проте уряд Анголи поступово впроваджує політики, спрямовані на залучення місцевих працівників і підвищення їхньої кваліфікації.

Отже, китайські інвестиції стали рушійною силою відновлення Анголи після війни, зробивши країну лідером економічного зростання в Африці. Їхній вплив

відчувається в кожному аспекті — від покращення інфраструктури до соціального розвитку, закладаючи основу для подальшого економічного та соціального прогресу.

Хоча дипломатичні відносини між Китаєм та Анголою були встановлені ще у 1983 році, із досягненням миру у 2002 році між країнами сформувалися стратегічні відносини, що призвело до значних інвестицій китайських компаній у відновлення Анголи, яка зазнала значних руйнувань після 27-річної війни. Основною ідеєю запропонованої моделі співпраці між Китаєм та Анголою є взаємна вигода.

Така політика відображає макроекономічні доповнення між двома країнами: Китай має одну з найбільших і найконкурентоспроможніших будівельних індустрій у світі, але обмежені природні ресурси, тоді як Ангола страждає від дефіциту інфраструктури, але має багаті запаси природних ресурсів. Китай вкрай зацікавлений у імпорті нафти з Анголи, оскільки ангольська нафта відповідає потребам китайських нафтопереробних заводів, які налаштовані на переробку середньосірчистої нафти внутрішнього видобутку.

Уряд Анголи використовує китайські кредитні лінії, забезпечені гарантіями на основі експорту нафти, для фінансування інвестицій. Однак ці інвестиції не передбачають передачі коштів безпосередньо уряду Анголи. Замість цього Китай забезпечує фінансування китайським державним підприємствам для реалізації інфраструктурних та промислових проєктів в обмін на нафту та мінерали.⁶⁸

За даними Міністерства фінансів Анголи, опублікованими наприкінці 2011 року, обсяг інвестицій, здійснених Китаєм через Експортно-імпортний банк

⁶⁸Brautigam, D. (2009). *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*. Oxford University Press.

Китаю (Exim Bank), Банк розвитку та Комерційний банк, оцінювався у 14,5 мільярда доларів США. Ці інвестиції повертаються через видобуток та експорт нафти..⁶⁹

Зростання частки зайнятого населення серед загальної чисельності населення Анголи свідчить про те, що економіка країни розвивається та створює нові робочі місця. Однак будь-який процес розвитку супроводжується споживанням ресурсів, і це споживання може вплинути на обсяги нафти, що експортується до Китаю, оскільки частина ресурсів може бути використана для внутрішніх потреб країни для підтримки економічного зростання. Таким чином, збільшення частки зайнятого населення можна розглядати як фактор ризику. Варто також зазначити, що китайські будівельні компанії, реалізуючи інфраструктурні проекти в Анголі, здебільшого використовують власних працівників. Китай не створює робочих місць для ангольців, пояснюючи це мовним бар'єром, низьким рівнем кваліфікації місцевої робочої сили та тривалим часом, необхідним для навчання іноземних працівників.

Іншим макроекономічним фактором, що може впливати на відносини між Китаєм та Анголою, є інфляція. Зростання цін може вплинути на експорт, оскільки інфляція безпосередньо впливає на виробничі витрати, включаючи оплату праці, вартість матеріалів тощо. Таким чином, інфляція може негативно позначитися на нафтових поставках до Китаю, що збільшує ризик інвестицій.

Одним із соціальних факторів, які сильно корелюють із експортом нафти до Китаю, є доступ до питної води. Наразі лише половина населення Анголи має доступ до чистої води, що є серйозною проблемою для здоров'я країни. Без покращення добробуту населення неможливий стійкий розвиток, тому цей

⁶⁹Taylor, I. (2006). *China's New Role in Africa*. Journal of Southern African Studies, 32(2), 203–220.

https://jsda-africa.com/Jsda/Vol12No8_Winter2010_B/PDF/BR_China%20in%20Africa.pdf

фактор враховується в аналізі інвестиційних ризиків. Крім того, Індекс людського розвитку (HDI) також має позитивну кореляцію з експортом нафти до Китаю. В Анголі HDI стабільно зростає останніми роками, хоча залишається на низькому рівні. Для оцінки розвитку країни важливим є стан здоров'я її громадян, оскільки він впливає на продуктивність, а також їхні навички, які є ключовими для економічного прогресу. Тому HDI є важливим показником, який не можна ігнорувати в аналізі ризиків.

Водночас рівень народжуваності в Анголі залишається дуже високим — у 2012 році він становив шість народжень на одну жінку. Це негативно корелює з експортом нафти, оскільки високий рівень народжуваності зазвичай асоціюється з низьким рівнем Індексу людського розвитку та загальним відставанням країни в розвитку. Ангола має дуже молоду демографічну структуру — майже половина населення, 47,58% у 2012 році, молодше 14 років. Розрахунки показують, що частка населення віком від 0 до 14 років не має кореляції з експортом нафти.⁷⁰

Хоча Китай не втручається у внутрішню політику африканських країн, з якими має комерційні зв'язки, існує побоювання, що колишні колонії можуть знову потрапити під домінування супердержави. В Анголі потенційна загроза може виходити й від самого населення. Враховуючи чотирьохсотлітнє португальське правління (1575–1975), за яким послідувала громадянська війна, питання державної незалежності залишається чутливим. Вплив супердержави, такої як Китай, викликає у частини населення недовіру та невпевненість, але спогади про війну стримують відкритий протест. Політична стабільність Анголи є надзвичайно важливим фактором, що впливає на торговельні відносини з Китаєм. Китай уже мав подібний досвід із Суданом, одним із основних

⁷⁰Corkin, L. (2013). *Uncovering African Agency: Angola's Management of China's Credit Lines*. Routledge.

партнерів до 2012 року, де партнерство завершилося через внутрішні конфлікти між Суданом і Південним Суданом за ресурси.⁷¹

3.2 Політична співпраця між КНР та Анголою

Політична співпраця між Китайською Народною Республікою (КНР) та Анголою є частиною ширших відносин Китаю з країнами Африки, заснованих на принципах взаємної вигоди та нерозповсюдження політичних умов. Вона включає тісну взаємодію у сферах дипломатії, економіки та міжнародної підтримки.

Після завершення війни уряд Анголи, очолюваний партією MPLA (Народний рух за визволення Анголи),⁷² постав перед масштабним завданням відновлення країни. Ресурсів для цього катастрофічно бракувало, а міжнародна спільнота, включаючи традиційних західних донорів, не поспішала надавати допомогу через проблеми з корупцією та слабкі гарантії прозорого використання фінансів. У цьому вакуумі Китай побачив можливість не лише розширити свою присутність в Африці, а й закріпитися як ключовий партнер Анголи.⁷³

Ще одним прикладом стало голосування щодо Тайваню. Ангола офіційно визнає політику «одного Китаю» і не підтримує будь-яких ініціатив, які могли б сприяти міжнародному визнанню Тайваню як незалежної держави. Це відповідає дипломатичній стратегії КНР, яка намагається ізолювати Тайвань на міжнародній арені.

⁷¹Jane Golley. (2011). The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa. *Economic Record*, 87(278), 501–502. <https://www.jstor.org/stable/41059534>

⁷²Tull, D. M. (2006). China's Engagement in Africa: Scope, Significance and Consequences. *The Journal of Modern African Studies*, 44(3), 459–479. <https://www.jstor.org/stable/3876304>

⁷³Cabestan, J.-P. (2015). China-Africa Relations: From Political Rhetoric to Economic Pragmatism. *World Affairs*, 178(3), 59–6

Крім того, під час обговорень у Генеральній Асамблеї ООН Ангола виступала за право Китаю на територіальну цілісність у контексті Південно-Китайського моря, непрямо підтримуючи позицію КНР у конфлікті з іншими країнами регіону. Ці дії демонструють прагматичний підхід Анголи, яка, отримуючи значну економічну і фінансову допомогу від Китаю, відповідала дипломатичною підтримкою у важливих для Пекіна питаннях.⁷⁴

Одним із яскравих прикладів політичної співпраці стало укладання стратегічного партнерства між двома країнами у 2010 році, яке включало не лише економічну співпрацю, але й взаємодію у сферах освіти та культури. Китай також активно підтримує Анголу через ініціативу "Один пояс, один шлях", як уже згадувалось раніше, спрямовану на створення нових економічних коридорів між Африкою та Азією.⁷⁵

Важливим етапом у розвитку політичної співпраці стала також участь Анголи у Китайсько-Африканському форумі співпраці (FOCAC). У межах цієї платформи Ангола регулярно бере участь у самітах та конференціях, що сприяють координації політичних позицій, обміну досвідом розвитку, а також залученню нових проектів

Значну роль відіграє дипломатична взаємодія між лідерами країн. Китайські високопосадовці регулярно відвідують Анголу, підтверджуючи стратегічну важливість співпраці. Так, у 2018 році Ангола відвідала Форум китайсько-африканської співпраці в Пекіні, під час якого були підписані угоди про фінансову підтримку нових проектів в Анголі.

⁷⁴Taylor, I. (2006). China's Oil Diplomacy in Africa. *International Affairs*, 82(5), 937–959.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2006.00579.x>

⁷⁵Angolan Ministry of Foreign Affairs. (2020). Angola and China's Belt and Road Initiatives. China-Africa Economic and Trade Cooperation. (2018). China and Angola: A Growing Partnership.

КНР стала найбільшим торговельним партнером Анголи, зокрема завдяки імпорту нафти. У свою чергу, китайські кредити та інвестиції надаються в обмін на ресурси, що є ключовим елементом політичної угоди між країнами. Ця форма співпраці створює довготривалі політичні зв'язки, які сприяють зміцненню позицій обох країн на міжнародній арені.

рацю, засновану на взаємних інтересах та довгострокових зобов'язаннях.

Політична співпраця між КНР та Анголою, заснована на тісних економічних і стратегічних зв'язках, викликає неоднозначну реакцію на міжнародній арені. З одного боку, ця співпраця сприймається як приклад успішної моделі взаємодії між країнами, що розвиваються, де КНР забезпечує інвестиції, технології та кредити, а Ангола надає доступ до своїх природних ресурсів, зокрема нафти. З іншого боку, вона створює низку викликів, які породжують критику з боку міжнародної спільноти, зокрема західних країн.

Один із ключових аспектів, який викликає суперечки, – це вплив китайських інвестицій на політичну і економічну незалежність Анголи. Китайська політика невтручання у внутрішні справи виглядає привабливою для ангольської влади, адже вона дозволяє уникати умов, які часто супроводжують західну допомогу, таких як реформи, спрямовані на боротьбу з корупцією чи покращення прав людини. Проте критики стверджують, що така модель співпраці сприяє консервації авторитарних режимів та поглиблює проблеми прозорості й відповідальності у країнах, які отримують китайські кредити.⁷⁶

На міжнародній арені відносини між Китаєм та Анголою також викликають занепокоєння через залежність Анголи від Китаю. Нафтові контракти, які забезпечують китайські позики, пов'язують економіку Анголи із ситуацією на

⁷⁶Гвоздь, В. (2018). Китай сьогодні: Підсумки Форуму китайськоафриканського співробітництва. *Strategic Group Sofia*.

глобальних енергетичних ринках і посилюють її уразливість до змін у попиті на нафту. Багато аналітиків вказують на ризики «боргової пастки», де Ангола змушена віддавати значну частину своїх доходів від експорту нафти на погашення боргів перед Китаєм. Хоча обидві сторони заперечують наявність такої пастки, подібні зауваження часто лунають у контексті ширшої стратегії Китаю в Африці.

Західні країни, зокрема США та члени Європейського Союзу, уважно стежать за зростаючим впливом Китаю в Анголі та інших африканських країнах. Їхня реакція переважно зводиться до закликів до більш прозорих практик і пропозицій альтернативної допомоги. Проте такі ініціативи часто не мають тієї ж масштабності або швидкості, які пропонує Китай, що робить його партнерство привабливішим для Анголи.⁷⁷

Водночас співпраця КНР та Анголи має і внутрішні наслідки. Китайські інвестиції сприяють відновленню ангольської інфраструктури, що є позитивним аспектом, особливо після руйнівної громадянської війни. Проте критики наголошують на тому, що значна частина вигоди від цих проектів дістається китайським компаніям та працівникам, тоді як локальні громади часто залишаються осторонь. Наприклад, у будівельних проектах активно задіюються китайські робітники, що обмежує створення робочих місць для місцевого населення.⁷⁸

На міжнародній арені така модель співпраці створює приклад для інших африканських країн, які прагнуть залучити іноземні інвестиції без жорстких

⁷⁷Хіноцька, Н. (2021, 3 березня). Від інвестицій до залежності: чим відрізняється допомога Китаю від європейської. *Європейська правда*.

<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/03/3/7120301/>

⁷⁸Гармаш, А. (2021, 25 березня). «Один пояс — один шлях»: наскільки «шовковим» буде шлях для Африки? Аналітичний центр ADASTRA.

<https://adastra.org.ua/blog/odin-poyas-odin-shlyah-naskilky-shovkovym-bude-shlyah-dlya-afriki>

умов. Це змінює динаміку глобальної політики розвитку, де Китай стає основним конкурентом західних держав у боротьбі за вплив у країнах, що розвиваються. Така ситуація стимулює глобальні дискусії про необхідність реформування міжнародної фінансової системи, прозорості інвестицій та збалансованого розвитку.

Таким чином, співпраця між КНР та Анголою створює нові можливості, але водночас породжує виклики, які мають глобальні політичні, економічні та соціальні наслідки. Це змінює баланс сил на міжнародній арені, сприяє зміцненню позицій Китаю як глобального гравця та вказує на необхідність нових підходів до міжнародного партнерства.

3.3 Перспективи китайсько-ангольських відносин в середньостроковій перспективі.

Перспективи співпраці між Китаєм та Анголою у середньостроковій перспективі виглядають стабільними та багатограними, оскільки обидві країни мають взаємну зацікавленість у продовженні партнерства, заснованого на економічній вигоді, геополітичних інтересах та стратегічному розвитку. Ангола, яка прагне диверсифікувати свою економіку та відновити інфраструктуру після десятиліть громадянської війни, продовжує розглядати Китай як головного партнера для реалізації цих завдань. Зі свого боку, Китай, що активно зміцнює свою присутність в Африці, вбачає в Анголі ключову ланку своєї стратегії розширення впливу на континенті.

У середньостроковій перспективі можна очікувати подальшого розширення економічної співпраці. Ангола залишатиметься важливим постачальником нафти до Китаю, враховуючи її статус одного з найбільших виробників нафти в Африці. Нафта залишається основним ресурсом, який забезпечує надходження

валюти в Анголу, а для Китаю – це стабільне джерело енергії для підтримки внутрішнього зростання. Угода, заснована на бартерній схемі «нафта в обмін на кредити», найімовірніше, залишатиметься основою економічного партнерства. Однак із глобальним переходом до відновлюваних джерел енергії перспективи цієї моделі співпраці можуть змінитися, що створить необхідність адаптувати економічні зв'язки до нових умов.⁷⁹

Ще однією важливою сферою співпраці стане розвиток інфраструктури в Анголі. Китай продовжуватиме інвестувати в будівництво доріг, мостів, залізниць та об'єктів соціальної інфраструктури, таких як лікарні та школи. Ці інвестиції спрямовані не лише на покращення економічного потенціалу Анголи, але й на закріплення китайської присутності в країні через впровадження технологій, залучення китайських підрядників та створення нових робочих місць. Очікується, що Китай також розширить свою участь у проектах з енергетики, включаючи будівництво електростанцій і модернізацію мереж постачання електроенергії, що має вирішальне значення для економічного зростання Анголи.⁸⁰

У політичній сфері співпраця між Китаєм та Анголою, найімовірніше, стане ще тіснішою. Китай продовжуватиме використовувати свою фінансову підтримку для забезпечення дипломатичної лояльності Анголи на міжнародній арені. Ангола, у свою чергу, буде підтримувати позиції КНР у таких питаннях, як Тайвань, Сінцзян, Південно-Китайське море, що є важливими для китайської зовнішньої політики. Крім того, Китай може підтримувати Анголу у її прагненні стати регіональним лідером в Африці, використовуючи економічну

⁷⁹ Лікарчук, Д. С. (2021). Зовнішня політика Китаю: конфлікти, перспективи, нові сценарії. У *Збірник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія «Регіональні студії» (№ 25, с. 26–32).

⁸⁰ *Deutsche Welle*. (2021, 10 червня). Інвестиції в інфраструктуру Африки: Китай всіх обігнав? <https://www.dw.com/uk/інвестиції-в-інфраструктуру-африки-китай-всіх-обігнав/a-57754377>

підтримку для зміцнення політичної стабільності та соціального розвитку країни.⁸¹

Перспективи співпраці також включають культурний і освітній обмін. Китай, прагнучи розширити свій вплив, може збільшити кількість стипендій для ангольських студентів, які навчаються в китайських університетах, а також сприяти популяризації китайської мови та культури через створення Інститутів Конфуція в Анголі. Це сприятиме не лише зміцненню двосторонніх відносин, але й формуванню позитивного іміджу Китаю серед молодого покоління ангольців.

Однак перспектива співпраці має і певні виклики. Одним із головних є недостатня локалізація вигод. Значна частина китайських інвестицій реалізується через китайські компанії, які часто привозять власну робочу силу, використовують китайські матеріали й технології. Це обмежує можливості створення місцевих робочих місць, передачі знань та розвитку внутрішнього виробництва в Анголі. Така практика викликає невдоволення серед місцевого населення і породжує наростання соціальної напруги.

Ще одним важливим викликом є екологічний вплив китайських інфраструктурних проєктів. Будівництво великих об'єктів, таких як гідроелектростанції, дороги та залізниці, часто здійснюється без належної оцінки впливу на навколишнє середовище, що призводить до руйнування природних екосистем та переміщення місцевого населення. В умовах, коли екологічна безпека набуває глобального значення, подібні проблеми можуть стати джерелом міжнародної критики та внутрішніх протестів.

⁸¹Пермінов, В., & Чігіра, А. (2022). Африканський вектор зовнішньої політики Китаю: традиції та сучасність. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 14(1(29)), 93–99.

Також слід зазначити ризики політичної нестабільності в самій Анголі. Хоча наразі влада утримується за MPLA,⁸² зміни в політичному ландшафті країни можуть вплинути на характер відносин із Китаєм. Якщо майбутні уряди вирішать переорієнтуватися на інших партнерів або переглянути умови співпраці, це створить невизначеність для китайських інвестицій та проєктів

Крім того, проблеми прозорості в укладанні угод між Китаєм та Анголою залишаються гострими. Брак відкритості у фінансових схемах, зокрема щодо умов надання кредитів, посилює ризики корупції та неефективного використання ресурсів, що підриває довіру до китайських ініціатив серед широкої громадськості та міжнародних донорів

Щодо перспектив, обидві сторони прагнуть адаптувати співпрацю до нових реалій. Ангола демонструє зацікавленість у залученні китайських інвестицій у сектори поза нафтою — агропромисловість, виробництво товарів широкого вжитку, інформаційні технології. Китай зі свого боку просуває концепцію "якісної співпраці", орієнтуючись на модернізацію економік африканських країн і зменшення залежності від сирих ресурсів

Ще одним фактором небезпеки є асиметричність відносин між КНР та Анголою. Китай контролює значну частину великих інфраструктурних проєктів, залучаючи своїх підрядників, матеріали та робітників. Це обмежує можливості для створення робочих місць і передачі знань ангольському населенню. Міжнародні організації, включаючи Transparency International, критикують таку модель за те, що вона часто обходить місцеві громади й не сприяє довгостроковому розвитку.

⁸²Sun, Y. (2020, 23 листопада). *China and the Rising Terrorist Threats in Africa: Time for U.S.-China Cooperation? The Brookings Institution.*
<https://www.brookings.edu/articles/china-and-the-rising-terrorist-threats-in-africa-time-for-u-s-china-cooperation/>

Вплив КНР в Африці швидко поширюється, що вже підтверджується масштабами китайської економічної, політичної та культурної присутності на континенті. Згідно з оцінками аналітиків і міжнародних експертів, Китай активно використовує Африку як плацдарм для реалізації своєї глобальної стратегії, спрямованої на зміцнення економічного і геополітичного впливу в багатопольярному світі.

Поширення китайського впливу в Африці викликає занепокоєння у прозахідного світу через кілька причин. По-перше, Африка стає ареною для конкуренції за природні ресурси, такі як нафта, газ, мідь, рідкісноземельні метали, що є стратегічно важливими для розвитку високих технологій. Західні країни, зокрема США та ЄС, побоюються втрати доступу до цих ресурсів, оскільки Китай вже зараз уклав численні довгострокові угоди з африканськими урядами.⁸³

По-друге, Китай активно використовує «м'яку силу» для поширення свого впливу. Інститути Конфуція, стипендіальні програми для африканських студентів, культурні обміни та проекти гуманітарної допомоги формують позитивний імідж КНР серед африканського населення. Це може змінити геополітичні симпатії континенту, який традиційно орієнтувався на Захід.

Для прозахідного світу така динаміка чревата посиленням конкуренції за стратегічні ресурси й ринки, а також зниженням їхнього впливу на глобальну політику розвитку. Західні експерти попереджають, що довготривала домінантна позиція Китаю в Африці може призвести до формування нового світового порядку, в якому країни Глобального Півдня частіше

⁸³Шевченко, П. (2023, 15 червня). Китайський континент: як Пекін посилюється в Африці. *ЛВ.ua*. https://lb.ua/world/2023/06/15/560567_kitayskiy_kontinent_yak_pekin.html

підтримуватимуть позиції Китаю в міжнародних організаціях, таких як ООН, Всесвітня торгова організація чи МВФ.

У відповідь на це США та ЄС намагаються запропонувати альтернативні моделі співпраці з Африкою, засновані на прозорих угодах, інклюзивності та екологічній стійкості. Однак ці ініціативи часто не мають масштабів і швидкості реалізації, які забезпечує Китай, що залишає прозахідний світ у складному становищі. Зрештою, якщо КНР зможе ефективно закріпити свої позиції, це може змінити баланс сил у світовій політиці й створити серйозні виклики для традиційного західного домінування.

На глобальному рівні є побоювання, що співпраця між КНР та Анголою може сприяти посиленню китайського геополітичного впливу в Африці на шкоду західним інтересам. Європейський Союз та США бачать у цьому конкуренцію за доступ до ресурсів та ринки Африки. Зокрема, представники американського уряду, такі як колишній держсекретар Майк Помпео, критикували китайську модель співпраці за непрозорість і відсутність екологічних стандартів.⁸⁴

Отже, небезпека цих відносин полягає у їхній економічній та політичній асиметричності, ризиках залежності та потенційних конфліктах інтересів. Західні країни та міжнародні організації закликають Анголу диверсифікувати свої зв'язки, щоб уникнути надмірної залежності від Китаю, і спонукають Китай до більш прозорої та збалансованої моделі співпраці.

У цілому, середньострокові перспективи співпраці КНР та Анголи виглядають багатообіцяючими, заснованими на глибокій економічній взаємозалежності та

⁸⁴Terry, K. (2021, 16 серпня). *Sino-African Migration: Challenging Narratives of African Mobility and Chinese Motives*. *China Focus*.

<https://chinafocus.ucsd.edu/2021/08/16/sino-african-migration-challengingnarratives-of-african-mobility-and-chinese-motives/>

стратегічних інтересах обох країн. Якщо Ангола зможе ефективно використати китайські інвестиції для диверсифікації своєї економіки, а Китай адаптує свою стратегію до нових глобальних викликів, це партнерство матиме всі шанси на подальший розвиток і зміцнення.

ВИСНОВКИ

Дослідження зовнішньої політики Китайської Народної Республіки щодо Республіки Ангола дозволило отримати комплексне уявлення про особливості економічної, політичної та стратегічної взаємодії між двома державами. У ході роботи були виконані всі поставлені завдання, що дало змогу визначити ключові чинники, які впливають на розвиток китайсько-ангольських відносин, та окреслити їх перспективи в сучасному міжнародному контексті.

Аналіз історичних передумов співпраці між Китаєм та Анголою показав, що становлення двосторонніх відносин відбувалося в умовах складної політичної ситуації на африканському континенті. Китай ще в період Холодної війни активно підтримував національно-визвольні рухи в Африці, що згодом сприяло налагодженню партнерства з новоствореними державами, включаючи Анголу. Після здобуття незалежності Ангола пройшла через тривалий період громадянської війни, що значно підірвало її економічний потенціал та створило передумови для активного залучення іноземного капіталу. У цей момент Китай став одним із ключових партнерів країни, використовуючи економічні інструменти для розширення свого впливу. Важливо відзначити, що така співпраця спиралася не лише на економічні інтереси, а й на спільність поглядів щодо принципів невтручання у внутрішні справи держав, що вигідно відрізняло китайську модель від західних підходів до міжнародної допомоги.

Аналіз економічних інтересів Китаю в Анголі засвідчив, що основним рушієм китайсько-ангольських відносин є взаємозалежність у сфері енергетики. Ангола є одним із найбільших постачальників нафти для КНР, що робить її стратегічно важливим партнером для забезпечення енергетичної безпеки Китаю. З іншого боку, китайські інвестиції та кредити стали основним джерелом фінансування масштабних інфраструктурних проєктів в Анголі, таких як будівництво доріг,

мостів, електростанцій і залізничних ліній. Модель «нафта в обмін на кредити» дозволила Анголі отримати значні фінансові ресурси без необхідності залучення міжнародних фінансових інституцій, що часто вимагають проведення політичних та економічних реформ. Водночас така схема співпраці формує ризики боргової залежності, оскільки значна частина ангольського зовнішнього боргу припадає саме на китайські фінансові установи.

Аналіз політичного аспекту китайсько-ангольських відносин показав, що Китай не лише активно інвестує в економіку Анголи, а й підтримує її уряд на міжнародній арені. Політична співпраця між країнами базується на принципах взаємовигідного партнерства та невтручання, що дозволяє Анголі зберігати відносну незалежність у своїй зовнішній політиці. Разом із тим, значний економічний вплив Китаю на ангольську економіку створює умови для політичної асиметрії, коли Ангола змушена враховувати інтереси КНР при ухваленні важливих державних рішень. Китай також активно використовує м'яку силу, сприяючи культурному та освітньому співробітництву з Анголою, що посилює його присутність у регіоні та формує позитивний імідж серед місцевого населення.

Оцінка соціально-економічних наслідків китайських інвестицій в Анголі виявила, що попри значні економічні вигоди, співпраця з Китаєм має і свої негативні аспекти. Китайські компанії часто залучають власних робітників та використовують китайські матеріали, що обмежує можливості працевлаштування для місцевого населення. Крім того, реалізація інфраструктурних проєктів нерідко супроводжується екологічними ризиками та браком належного контролю з боку ангольської влади. Водночас китайська присутність сприяла швидкому відновленню ангольської інфраструктури після громадянської війни, що стало важливим чинником економічного зростання країни.

Перспективи розвитку китайсько-ангольських відносин багато в чому залежать від економічної стабільності Анголи та подальшої стратегії Китаю щодо Африки. Якщо Ангола зможе ефективно використати китайські інвестиції для диверсифікації своєї економіки та зменшення залежності від нафтового сектора, це сприятиме більш збалансованому партнерству з КНР. В іншому випадку країна може зіткнутися з посиленням боргового тягара та зростанням економічної залежності від Пекіна. Зі свого боку, Китай, ймовірно, продовжить нарощувати свою присутність в Анголі, використовуючи її як важливий елемент у своїй глобальній стратегії розширення впливу на африканському континенті.

Таким чином, дослідження дозволило встановити, що китайсько-ангольські відносини є складним і багатогранним явищем, яке включає в себе економічний, політичний та соціальний виміри. Китай відіграє ключову роль у розвитку ангольської інфраструктури та забезпечує країну фінансовими ресурсами, необхідними для її відновлення. Водночас модель співпраці, що базується на схемі «кредити в обмін на ресурси», створює ризики для економічної стабільності Анголи, що може мати довгострокові наслідки для її розвитку. Отже, майбутнє китайсько-ангольських відносин залежатиме від здатності Анголи ефективно управляти своїми ресурсами та розширювати економічну співпрацю з іншими партнерами, зберігаючи власний суверенітет та економічну незалежність.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький, В. С. (Ред.). (2004). Гірничий енциклопедичний словник (Т. 3, 752 с.). Східний видавничий дім.
2. Буглай, Н. М. (2022). Новітня історія країн Азії та Африки: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во А. В. Румянцева.
3. Волович, О. (2019, 18 липня). Африканська політика Китаю. *Борисфен Інтел*. <https://bintel.org.ua/publication/regions/china/afrikanska-politika-ityau/>
4. Гармаш, А. (2021, 25 березня). «Один пояс — один шлях»: наскільки «шовковим» буде шлях для Африки? *Аналітичний центр ADASTRA*. <https://www.google.com/search?q=https://adastra.org.ua/blog/odin-poyas-odin-shlyah-naskilky-shovkovym-bude-shlyah-dlya-afriki>
5. Гвоздь, В. (2018). Китай сьогодні: Підсумки Форуму китайсько-африканського співробітництва. *Strategic Group Sofia*.
6. Гвоздь, В. І., & Кот, Р. (б. д.). Китай поглинає Африку: цикл матеріалів. *Strategic Group Sofia*. <https://sg-sofia.com.ua/kitaj-poglinaje-afriku-zikl-materialiv>
7. Дзиковський, К. (2024, 25 жовтня). Африка на шляху до нової колонізації. *Палай media*. <https://palai.media/article/afryka-na-shlyahu-do-novoyi-kolonizacziyi/>
8. *Економічна правда*. (2017, 23 травня). «Один пояс, один шлях». Як Китай планує «колонізувати» понад 60 країн. <https://epravda.com.ua/publications/2017/05/23/625185/>
9. Зазначення автора відсутнє. (2010, 30 квітня). Успіхи африканської стратегії Китаю. *Українсько-китайська асоціація співробітництва*. <https://aucc.org.ua/uspehi-afrikanskoj-strategii-kitaya/>
10. Зростання впливу Китаю в Африці: Сі Цзіньпін готовий посилювати співпрацю зі ще однією країною регіону. (2024, 15 березня). *Дзеркало тижня*

- <https://www.google.com/search?q=https://zn.ua/ukr/china/zrostannja-vplivu-ki-taju-v-afritsi-si-tszinpin-hotovij-posiljuvati-spivpratsju-zi-shche-odnijeji-krajn-oju-rehionu.htm> l
11. Кот, Р. (2019). Більше ніж економіка: Китай нарощує оборонне співробітництво з країнами Африки. *Strategic Group Sofia*.
 12. Козицький, А. М. (б. д.). Новітня історія країн Азії та Африки (1918–1999 рр.): Курс лекцій. *Львів: Афіша*.
 13. Ленівський, Р. В. (2018, 18 грудня). Ризики та особливості міжнародних інвестицій Китаю: конференція в Пекіні. *Sinologist*. <https://sinologist.com.ua/lenivskyj-r-v-ryzyky-ta-osoblyvosti-mizhnarodnyh-investytsij-kytayu-konferentsiya-v-pekini/>
 14. Лікарчук, Д. С. (2021). Зовнішня політика Китаю: конфлікти, перспективи, нові сценарії. У *Збірник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія «Регіональні студії»* (№ 25, с. 26–32).
 15. Міністерство закордонних справ України. (2024, 21 листопада). Стенограма брифінгу речника МЗС України Георгія Тихого. <https://mfa.gov.ua/pres-centr/stenogrami-brifingiv/stenograma-brifingu-rechnika-mzs-ukrayini-georgiya-tihogo-vid-21112024>
 16. Міністерство закордонних справ України. (б. д.). Африканський Союз. Взято 30 квітня 2025 з <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/afrikanskij-soyuz>
 17. Насадюк, С. (2019). Посилення позиції КНР в Африці. Теорія та практика міжнародних відносин,
 18. Пермінов, В., & Чігіра, А. (2022). Африканський вектор зовнішньої політики Китаю: традиції та сучасність. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 14(1(29)), 93–99.

- 19.Сергійчук, І. М. (б. д.). Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець XX ст.): *Посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Суми: ВТД «Університетська книга».
- 20.Україна та Китай: нові горизонти співпраці. (2024, 24 серпня). *China Radio International*.<https://www.google.com/search?q=https://ukrainian.cri.cn/2024/08/24/ARTILARvWKetzWSTj8L4UoPg240824.shtml>
- 21.Хіноцька, Н. (2021, 3 березня). Від інвестицій до залежності: чим відрізняється допомога Китаю від європейської. *Європейська правда*.
<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/03/3/7120301/>
- 22.Чергова стратегічна поразка путіна: як Китай освоює ще один «традиційний регіон впливу росії». (2024, 2 жовтня). *Укрінформ*.<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3903736-cergova-strategic-na-porazka-putina-ak-kitaj-osvoue-se-odin-tradicijnij-region-vplivu-rosii.html>
- 23.Шевченко, І. В. (2023). Неоколонізація Африки: безпеково-військовий та економічно-інвестиційний аспекти інструментів впливу іноземних держав. *ResearchGate*.
https://www.google.com/search?q=https://www.researchgate.net/publication/378541218_Neokolonizacia_Afriki_bezpekovovijskovij_ta_ekonomichno-investicijnij_aspekti_instrumentiv_vplivu_inozemnykh_derzav
- 24.Шевченко, П. (2023, 15 червня). Китайський континент: як Пекін посилюється в Африці. *LB.ua*.https://lb.ua/world/2023/06/15/560567_kitayskiy_kontinent_yak_ekin.html
- 25.Штейн, П., & Уддхаммар, Е. (2021, 31 серпня). Дослідження: Що дозволяє Китаю посилювати свій вплив на Африку. *Український тиждень*.<https://www.google.com/search?q=https://tyzhden.ua/doslidzhennia-shcho-dozvoliaie-kytaiu-posyliuvaty-svij-vplyv-na-afryk>

26. Ямпольська, Л. М. (2017). Новітня історія країн Азії та Африки: навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету.
27. *ADF Staff*. (2024, 3 вересня). As China Buys Less Oil, Angola Struggles to Repay Debt. Africa Defense Forum.
28. *Africa Energy Portal*. (2024, 11 травня). Energy China relaunches the Luachimo hydroelectric power station in Angola. <https://africa-energy-portal.org/news/energy-china-relaunches-luachimo-hydroelectric-power-station-angola>
29. *AidData*. (б. д.). Project 39153: Китайський експортно-імпортний банк надає кредит на суму \$362 млн для відновлення залізниці Бенгела протяжністю 1 344 км. <https://china.aiddata.org/projects/39153/>
30. *AidData*. (б. д.). Project 53063: CDB provides \$10 billion to Government of Angola to recapitalize Sonangol and prepay outstanding debts. <https://china.aiddata.org/projects/53063/>
31. *AidData*. (б. д.). Project 65: China Eximbank provides \$25.918 million buyer's credit loan for construction of Quifangondo water treatment station, Caruaco water distribution center, and Luanda household water connections. <https://china.aiddata.org/projects/65/>
32. Alves, A. C. (2013). Chinese economic statecraft: A comparative study of China's oil-backed loans in Angola and Brazil. *Journal of Current Chinese Affairs*, 42(1), 99–131.
33. Angola and China's Belt and Road Initiatives. (2020). Angolan Ministry of Foreign Affairs.
34. Ash, L. (2007, 4 грудня). China in Africa: Developing ties. *BBC News*.
35. *BBC News*. (б. д.). Country Profile: Angola. <https://www.bbc.com/news/world-africa-13036732>
36. *BBC News*. (2011, 16 червня). Angola and China's special relationship. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/5080626.stm>

37. Brautigam, D. (2009). *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*. Oxford University Press.
38. Cabestan, J.-P. (2015). China-Africa Relations: From Political Rhetoric to Economic Pragmatism. *World Affairs*, 178(3), 59–6
39. Chen, L. (2015, грудень). Інвестиційний ренесанс. Фінанси та розвиток, 52(4), 28–32. Міжнародний валютний фонд.
<https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2015/12/pdf/chen.pdf>
40. China and Angola: A Growing Partnership. (2018). *China-Africa Economic and Trade Cooperation*.
41. *China Radio International*. (2024, 23 березня). Ангола відкрила новий аеропорт, побудований за китайські кошти.
<https://www.google.com/search?q=https://ukrainian.cri.cn/2024/03/23/ARTIlq0RvmeUlXmkUAq3xvqo240323.shtm>
42. *China's New Role in Africa*. (2006). *Journal of Southern African Studies*, 32(2), 203–220.
https://jsd-africa.com/Jsda/Vol12No8_Winter2010_B/PDF/BR_China%20in%20Africa.pdf
43. Corkin, L. (2013). *Uncovering African Agency: Angola's Management of China's Credit Lines*. Ashgate Publishing.
<https://www.routledge.com/Uncovering-African-Agency-Angolas-Management-of-Chinas-Credit-Lines/Corkin/p/book/9781409448655>
44. CRCC-built Benguela Railway in Angola inaugurated. (2015, 18 лютого). *Want China Times*.
45. Democracy in Africa. (2025, 1 квітня). China's debt to Africa: A balancing act between development and dependency.
<https://democracyinafrica.org/chinas-debt-to-africa-a-balancing-act-between-development-and-dependency/>
46. *Deutsche Welle*. (2021, 10 червня). Інвестиції в інфраструктуру Африки: Китай всіх обігнав?

- 47.Ditter, T., Haney, K., Tsai, T.-K., & Reid, C. (2024, жовтень). The Military and Security Dimensions of the PRC's Africa Presence: Changes in a Time of Global Shocks. CNA.
[https://www.google.com/search?q=https://www.cna.org/reports/2024/10/The-Military-and-Security-Dimensions-of-the-PRCs-Africa-Presence.p df](https://www.google.com/search?q=https://www.cna.org/reports/2024/10/The-Military-and-Security-Dimensions-of-the-PRCs-Africa-Presence.pdf)
- 48.Fairley, P. (2019, березень). China's Ambitious Plan to Build the World's Biggest Supergrid. *IEEE Spectrum*.
- 49.Financial Times. (2024, 8 травня). Angola agrees deal with the Chinese state bank to ease the debt crunch.
<https://www.ft.com/content/7f29687d-d6eb-498c-97ba-774f617f0e0b>
- 50.Global Business Council. (2025, 15 січня). China-Africa trade reaches \$296B in 2024, representing a 5% annual increase.
<https://gbc1.net/index.php/2025/01/15/china-africa-trade-reaches-296b-in-2024-representing-5-annual-increase/>
- 51.Hare, P. (2006, 8 листопада). China in Angola: An Emerging Energy Partnership. *The Jamestown Foundation*.
[https://jamestown.org/program/china-in-angola-an-emerging-energy-partnershi p/](https://jamestown.org/program/china-in-angola-an-emerging-energy-partnership/)
- 52.Hong Kong Trade Development Council. (б. д.). *Belt and Road Basics*. Взято 30 квітня 2025 з <https://beltandroad.hktdc.com/en/belt-and-road-basics>
- 53.Hurley, J., Morris, S., & Portelance, G. (2018). Examining the debt implications of the Belt and Road Initiative from a policy perspective. *Center I for Global Development*.
- 54.International Trade Administration. (2023, 25 жовтня). Angola Transportation Infrastructure: Rail and Port Development.
<https://www.trade.gov/market-intelligence/angola-transportation-infrastructure-rail-and-port-development>
- 55.Joshi, A. (2025, 17 березня). How can Angola leverage its position effectively amid U.S.-China competition in Africa? The First Tranche. *AidData*.

- <https://www.aiddata.org/blog/how-can-angola-leverage-its-position-effectively-amid-u-s--china-competition-in-africa>
56. Lanzano, C., Levin, J., & Mususa, P. (2024, 10 червня). Yesterday mineral supplier, tomorrow battery producer: How green industrialisation can push Africa's economies up the global value chains. *Nordiska Afrikainstitutet*. <https://nai.uu.se/stories-and-events/news/2024-06-10-yesterday-mineral-supplier-tomorrow-battery-producer.html>
 57. Le Cam, M. (2024, 5 вересня). La sécurité en Afrique, priorité croissante de la Chine pour préserver ses intérêts commerciaux. *Le Monde Afrique*.
 58. *Le Monde*. (2024, 5 вересня). La sécurité en Afrique, priorité croissante de la Chine pour préserver ses intérêts commerciaux.
 59. Lu, J. (2024, лютий). Rethinking China's Role in Africa's Energy Future. *The China-Global South Project*. <https://chinaglobalsouth.com/analysis/rethinking-chinas-role-in-africas-energy-future/>
 60. Michel, S., Beuret, M., & Woods, P. (2009). China safari: On the trail of Beijing's expansion in Africa. *Nation Books*.
 61. Ministério da Energia e Águas de Angola. (б. д.). ENDE – Empresa Nacional de Distribuição de Electricidade. <https://www.minea.gov.ao/index.php/ende>
 62. Nyabiage, J. (2024, 1 лютого). China-Africa trade hit US\$282 billion in 2023 but Africa's trade deficit widens, with commodity prices a key factor. *South China Morning Post*. <https://www.google.com/search?q=https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3250552/china-africa-trade-hit-us282-billion-2023-africas-trade-deficit-widens-commodity-prices-key-factor>
 63. Onuah, F. (2024, 3 вересня). China pledges to encourage investment in Nigeria. *Reuters*.

- <https://www.reuters.com/world/nigeria-china-sign-economic-nuclear-energy-pact-2024-09-03>
64. *Power Construction Corporation of China*. (2022, 10 жовтня). Angola. https://en.powerchina.cn/2022-10/10/c_818385.htm
65. Ramadane, M., Miridzhanian, A., & Crowe, P. (2024, 4 вересня). China signs electricity, infrastructure deals with Chad and Senegal. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/china-signs-electricity-infrastructure-deals-with-chad-senegal-2024-09-04/> [cite: 12,
66. Redvers, L. (2012, 2 липня). Footage shows African 'ghost town'. *BBC News*. <https://www.google.com/search?q=https://www.bbc.com/news/world-africa-1862534>
67. Sun, Y. (2020, 23 листопада). China and the Rising Terrorist Threats in Africa: Time for U.S.-China Cooperation? The Brookings Institution. <https://www.google.com/search?q=https://www.brookings.edu/articles/china-and-the-rising-terrorist-threats-in-africa-time-for-u-s-china-coopera>
68. Taylor, I. (1997). Mainland China-Angola Relations: Moving from Debacle to Détente. *Issues and Studies*, 33(9), 64–81.
69. Taylor, I. (2006). China's New Role in Africa. *Journal of Southern African Studies*, 32(2), 203–220. https://jsd-africa.com/Jsda/Vol12No8_Winter2010_B/PDF/BR_China%20in%20Africa.pdf
70. Taylor, I. (2006). China's Oil Diplomacy in Africa. *International Affairs*, 82(5), 937–959. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2006.00579.x>
71. Terry, K. (2021, 16 серпня). Sino-African Migration: Challenging Narratives of African Mobility and Chinese Motives. *China Focus*. <https://www.google.com/search?q=https://chinafocus.ucsd.edu/2021/08/16/sino-african-migration-challenging-narratives-of-african-mobility-and-chinese-motives/>

72. Tull, D. M. (2006). China's engagement in Africa: Scope, significance and consequences. *Journal of Modern African Studies*, 44(3), 459–479.
<https://doi.org/10.1017/S0022278X06001856>
73. Uba, S. (1977). Africa Year Book and Who's Who (c. 238). *Africa Journal Ltd.*
74. Usman, Z., & Tang, X. (2024, травень). How Is China's Economic Transition Affecting Its Relations With Africa? *Carnegie Endowment for International Peace*.
<https://carnegieendowment.org/research/2024/05/how-is-chinas-economic-transition-affecting-its-relations-with-africa>
75. Voice of America. (2011, 18 березня). Angola: The Office of National Reconstruction must submit a report and close its doors.
<https://www.voaportugues.com/a/article-03-18-11-angola-saturday-118256494/1259808.html>
76. Yoshikawa, S. (2025, 1 березня). China and Angola: From the Pioneering 'Angolan Model' to a 'New' Relationship. *Eurasia Review*.
<https://www.eurasiareview.com/01032025-china-and-angola-from-the-pioneering-angolan-model-to-a-new-relationship-analysis/>